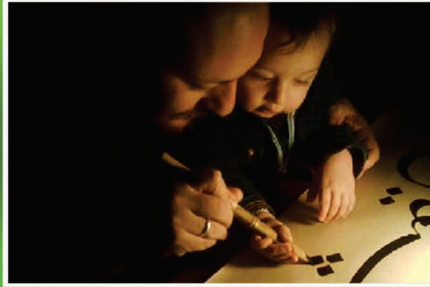
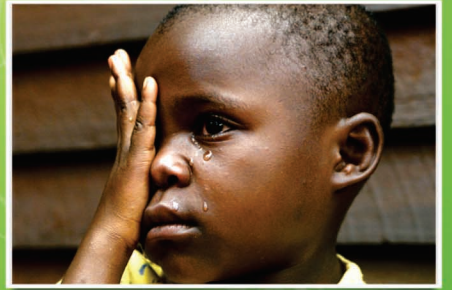

İRFAN

№ 89 Aprel 2014 İctimai fikir jurnalı 3 AZN

HAQQI SAHİBİNƏ VERMƏK

• Haqqın
sahibi
Allahdır

• Ən
böyük
borc

• Əmanət
şüuru

• Haqq
dostlarından
hikmətlər

Əziz Oxucu!

Bildiyimiz kimi cəmiyyətlərin rifahı üçün vazkeçilməz dəyərlərdən biri də haqq və ədalət prinsipidir. Şübhə yoxdur ki, ədalətin olmadığı bir cəmiyyətdə heç vaxt sözün tam mənasında səadətdən söz gedə bilməz. Ədalət isə hər kəsə haqqını vermək və bütün insanların öz məsuliyyətini qavraması ilə mümkündür. İslam dinimiz haqq üzərində böyük həssaslıqla durmuş, hətta üzərində qul haqları olanların qiyamət günü ancaq halallaşdıqdan sonra Allah tərəfindən bağışlana biləcəyi bildirilmişdir. Müsəlman hər kəsə haqqını verəndir. Dinimizin haqqa verdiyi əhəmiyyəti nəzərə alaraq jurnalımızın bu sayını haqq mövzusunda həsr etdik. Üzərimizdə kimlərin haqqı olduğunu, dinimizin haqq mövzusunda mövqeyini, Hz. Peyğəmbərin haqqa riayət xüsusunda həssas davranışını və bu kimi bir çox məsələyə təmas etməyə çalışdıq.

Elə isə jurnalımızın bu sayında “Haqqın sahibi Allahdır” başlıqlı məqalədə əsil haqq sahibinin O olduğunu oxuyacaqsınız. “Haqq sahiblərinin haqqını vermək” adlı yazıda dinimizin haqq xüsusunda nə qədər həssas ölçülər qoyduğunu öyrənəcəksiniz. “Haqq

itməz, Haqq itirməz”, “Haqqın dəyəri” adlı məqalələr haqqın əhəmiyyətinə vurğu etməkdədir. “Haqsızlığa qarşı mübarizə” başlıqlı məqalədə isə müsəlmanın haqsızlıq qarşısında mövqeyinin nə olduğundan, İslam böyükklərinin bu məsələdə örnək əxlaqından xəbərdar olacaqsınız. “Ax insan”, “Əmanət şüuru”, “Ümmət olmağa maneələr”, “Yol və dua”, “Zərrədəki hikmət” başlıqlı məqalələri bəyənərək oxuyacağınızı ümid edirik. Jurnalımızın ötən sayında xəbər verdiyimzi kimi Azərbaycandan və Türkiyədən bir qrup xeyriyyəçi insanın təşkilatçılığı ilə uzaq Tanzaniyada tibbi yardım kampaniyası keçirilmişdi. Məhz həmin kampaniyada iştirak edən həmvətənlərimizlə görüşərək onlardan sizin üçün müsahibə aldıq. Bu sayımızda təqdim edirik. Dəyərli könül insanı Osman Nuri Topbaşın qələmindən “Haqq dostlarından hikmətlər” silsiləsi davam edir. Bu sayımızda yenə Cəfəri-Sadiq həzrətlərindən hikmətləri oxuyacaqsınız. Jurnalımızın aprel sayı da bir-birindən maraqlı mövzularla görüşünüze gəldi. sözü çox uzatmadan sizi “İrfan”la baş-başa qoyuruq. Salamət qalın!..

İRFAN
Aprel/2014/№:89
ictimai fikir jurnalı
Dövlət Reyestr №: 1763

Təsisçi:
İpəkyolu MMC

Baş redaktor:
Nurlan MƏMMƏDZADƏ

Məsul katib:
Elşən RZAYEV

Məsləhətçi:
Dr. Abbas QURBANOV

Kompüter dizaynı:
Ülvi MƏMMƏDOV
Copyright 2013 © All Rights Reserved
Created and supported by “irfan”

Foto:
«İRFAN»

Redaksiya heyəti:
Akademik
Vasim MƏMMƏDƏLİYEV
Prof.Dr. Şahin XƏLİLLİ
Dr.Siracəddin HACI
Dr.Alpay ƏHMƏDOV
Seyid Camal ƏZİMBƏYLİ
Eldəniz SALMANOV
Ramiz MƏMMƏDOV
Səadət MÜRŞÜDOVA
Arif HEYDƏROĞLU
Akif HÜSEYNOV
Fuad QULİYEV

Ünvan:
Bakı şəhəri,
Cəfərov Qardaşları küç. 16
Tel: (+994 12) 492 32 23,
493 02 93

www.irfandergisi.com
E-mail
irfandergisi@yahoo.com

Abunə və reklam işləri:
Tel: 051 412-22-82

**Şikayət və təklifləriniz üçün
bu nömrəyə müraciət edə bilərsiniz**

Jurnalın materiallarından istifadə edərəkən istinad zəruridir. Müəllifin mövqeyi ilə redaksiyanın mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

İllik abunə qiyməti:
Ölkədaxili 35 AZN
Xarici ölkələr üçün 60 Avro

3

HAQQIN SAHİBİ
ALLAHDIR

NURLAN
MƏMMƏDZADƏ

6

HAQQ
SAHİBLƏRİNİN
HAQQINI VERMƏK

MÜŞFIQ
XƏLİLOV

28

HAQQ
DOSTLARINDAN
HİKMƏTLƏR
CƏFƏRİ-SADIQ
(Q.S)
-3-

OSMAN NURİ
TOPBAŞ

16

ƏMANƏT
ŞÜURU

SALEH
ŞİRİNOV

8

Haqq İtməz Haqq İtirməz
Əli Əhmədov

10

Haqqın Dəyəri
Nurəddin RÜSTƏMOV

12

Haqsızlığa Qarşı Mübarizə
İlham SOVQATOV

14

Ax, İnsan!
Salih Zeki Meriç

18

Ümmət Olmağa Maneələr
Rüfət ŞİRİNOV

20

**Tanzaniyaya tibbi yardıma
gedən həmvətənlərimizlə
müsahibə**

24

Onlar Qorxu və Ümid Arasındadırlar
Aqil ƏLİYEV

26

Bir Ayə
Fuad QULİYEV

27

Bir Hədis
Səfa MURADOV

36

Zərrədəki Hikmət
Mübariz ƏLİOĞLU

38

Mövlud "Ad Günü" Deyil
Dr. Əhməd NİYAZOV

40

Yol və Dua
Adem ŞAHİN

42

"İnsan" olmayaq!
Eldar KƏRİMOV

44

Gənc Baxış

46

**Ağdaş rayon ağsaqqallarından
Qocayev Zülfüqar Şoşuq
oğlu ilə müsahibə**

49

Quran Gündəliyi
Kamran MƏMMƏDOV

50

"Xocalıya ədalət" kampaniyasının 5 ili
Alpay Əhməd

52

Həyat Dəftərindən
Ülvi MƏMMƏDOV

53

Xəbər

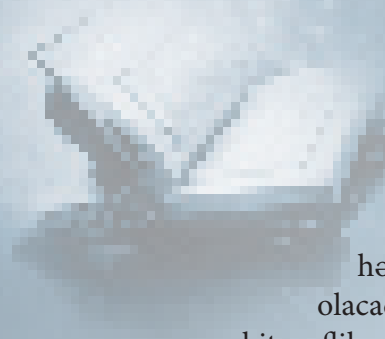

Haqqın Sahibi **ALLAHDIR**

Həqq və ədalət ilahi dinlərin hər birində xüsusi olaraq üzərində durulan əsas anlayışlardandır. Çünki bütün ilahi dinlər Haqq olan Allah tərəfindən göndərilmiş və fərdlərin, o cümlədən də cəmiyyətlərin dünyada və axirətdə rifahı üçün bir sıra qaydalar təsis etmişdir. Haqqın rəqibi batildir. Mütləq haqq Allah-Təaladır. Onun dedikləri ən doğru, ən haqlı, göndərdikləri də (peyğəmbərlər və ilahi kitablar) ən doğru və ən haqlıdır. Belə ki, Quran Onun sözüdür

və bizə haqq olaraq göndərilmişdir. **“Nə öncə, nə də sonra batil ona yol tapa bilməz. O, hikmət sahibi, şükrə (tərifə) layiq olan (bütün işləri bəyənilən Allah) tərəfindən nazil edilmişdir”** (əl-Fussilət, 42). Onun bildirdiyi hər şey haqdır və Onun göstərdiyi yolda irəliləyənlər haqq sahibidir. Haqq-Təalanın yolunda gedənlər hər zaman haqlı olduqları üçün müzəffərdirlər. Ən böyük batil küfr və zülmüdür. Çünki Haqqın qarşısındadır, haqqa gedən yola əngəldir. İnsan yaşadığı

dünyada ya
haqqın tərəfin-
də olacaq, ya-
xud da batil cəb-
həsində haqqa qarşı
olacaq. Bu mövzuda
bitərəfliyə qəbul edilməzdir.

İşin sonunda isə əlbəttə ki, haqq qalib
gələcəkdir. Bunu bizə haqq kitabımız
Quran belə bildirir: **“De: Haqq (İslam)
gəldi, batil (şirk və küfr) yox oldu. Çünki
batil (öz-özlüyündə) yoxluğa məhkum-
dur!”**. (əl-İsra, 81)

Hər bir insanın üzərində yerinə ye-
tirməklə mükəlləf olduğu bir sıra haqlar
vardır. Qurani-Kərim və hədisi-şəri
bizə riayət etməli olduğumuz bu haq-
ları, kimlər üzərində haqqımızın ol-
duğunu və kimlərin bizim üzərimizdə
haqqının olduğunu açıq şəkildə bəyan
etmişdir. İnsanın üzərindəki ən böyük
haqq Rəbbinə qarşıdır. Bu haqq insanın
Yaradanı tanıması, Ona ibadət etməsidir.
Həmçinin bu, haqqın sahibini tanımaq
mənasına gəlmişdir. İbadətlər hər bir
insanın əda etməli olduğu bədənə haqlar
qəbilindəndir. İbadət bir mənada sahib
olduğumuz və bizə verilən mükəmməl
əzaların haqqını vermək mənasına gəlir.
Düzdür, hər nə qədər buna gücümüz
çatmasa da və şükrünü əda edə bilmə-
sək də, yenə əlimizdən gələni etdiyimiz
üçün Allah bizi haqqını verənlərdən ola-
raq yazır. Əslində bütün haqlara riayət
Yaradanın haqqına riayətimiz nisbətində
ölçülür. Cəmiyyət içində ən böyük haqq-
ədalət sahiblərinin məhz peyğəmbərlər,
Allah dostları və sonra təqva səviyyəsinə
görə digər inananların olması da bunun
nəticəsidir. Çünki Rəbbinin haqq oldu-
ğunu bilən, Haqq sifətinə iman gətirən bir
insan ilk növbədə Onun insana yüklədiyi

haqlara riayət edərək digər məxluqların
haqqına hörmətlə yanaşar.

İnsan olaraq üzərimizdəki haqları ümu-
miləşdirmək şərt ilə bədənə və mali ola-
raq ikiye ayıra bilərik. Bədənə haqlara
namaz, oruc, zikir, təfəkkür kimi ibadətlər
daxildir. Mali haqlara isə Rəbbimizin bizə
verdiyi nemətlərə şükür və bu şükrün
gərəyi olaraq əlimizdəkiləri başqaları ilə
bölüşmək daxildir. Sədəqə, zəkat, infaq
kimi mali ibadətlər məhz bu kateqoriyada
dəyərləndirilməlidir. Allah-Təala Qurani-
Kərimdə **“Onların mallarında dilənçinin
və (abırına qısılib dilənməyən) yoxsu-
lun haqqı var”** (əz-Zariyat, 19) buyuraraq
əslində sahib olduqlarımızda onların da
haqlarının olduğunu bildirmişdir. İnsanın
bu fani dünyada sahib olduqlarını öz haqqı
bilməsi, əsl sahibininə Allah olduğunu
unutması yalnız və yalnız onun qarunlaşma
və fironlaşma prosesini sürətləndirir.

Yuxarıda sadaladıqlarımızdan əlavə
üzərimizdəki haqları cəmiyyət nöqtəyi-
nəzərindən də üç qrupda cəmləşdirə bi-
lərik: Üzərimizdəki insan haqları, digər
canlıların / heyvanların üzərimizdəki haq-
ları və cansız dediyimiz varlıqların üzəri-
mizdəki haqları.

İnsanların üzərimizdəki haqları fərd
və cəmiyyət çapında onlara faydalı olma-
ğımız, yardıma möhtac olanlara, miskin
və möhtaclara əl uzatmağımız, ədalə-
tin bərqərar olması, cəmiyyətdə səadə-
tin hökm sürməsi üçün lazım olan hər
şeyə riayət etməmizdir. Həzrət Pey-
ğəmbərin buyurduğu kimi insanlara
əlimizdən və dilimizdən heç bir zərə-
rin toxunmaması bir fərd olaraq cəmiy-
yətə qarşı öhdəliklərimizdəndir. Eyni
zamanda cəmiyyətdə baş qaldıran mü-
əyyən haqsızlıqlara qarşı da haqqın ya-
nında olmaq müsəlmanın ən ümdə vəzi-
fələrindəndir. Bu xüsusda Allah Rəsulu-
nun həyatı hər birimizə gözəl nümunədir.

O, hələ peyğəmbərlik vəzifəsi verilmədiyi zamanlarda belə Xilful-Fudul adlanan təşkilata üzv olmuşdur. Bu təşkilat zülmə məruz qalanları himayə etmək və məzlumun haqqını zalımdan alana qədər mücadilə etmək üçün qurulmuş bir təşkilat idi. Həzrət Muhəmməd peyğəmbər olmamışdan əvvəl belə bir təşkilatda fəaliyyət göstərmiş, nübüvvətindən sonra da daim haqqın tərəfində yerini almışdır.

Digər tərəfdən sadəcə insanlara deyil, eyni zamanda Allahın yaratmış olduğu heyvanlara qarşı da mərhəmət və şəfqət bəsləyərək haqlarına riayət etmək şərtidir. İslam dini bu mövzuda o qədər mükəmməl qaydalar qoymuşdur ki, hətta bir hədisi-şərifdə buyrulur: *“Kim bir quşu əbəs yerə, sırf əylənmək xətrinə öldürərsə, qiyamət günü həmin quş səsinə yüksəldərək Allaha belə səslənər: “Ey Rəbbim, filankəs məni boş yerə öldürdü, bir mənfəət üçün öldürmədi”* (Nəsai, Dahaya, 42). Başqa bir hədisi-şərifdə minik heyvanlarının haqlarından söz açaraq belə buyurur: *“Danışa bilməyən bu heyvanlar haqqında Allahdan qorxun! Bəslənmiş halda minin, bəslənmiş halda kəsib yeyin!”*. Dinimizin heyvanlar haqqında bu qədər həssas ölçülər qoyması xüsusilə son zamanlar heyvanlardan müxtəlif əyləncələrdə istifadə edilməsi və onlara qarşı vəhşi rəftarın son həddə çatdığı günlərdə İslamın nə qədər mərhəmət dini olduğunu göstərməsi baxımından çox mənalıdır.

Cansız əşyaların da bir haqqının olduğunu söyləmişdik. Bəli, onlar bizə xidmət etmək üçün ilahi lütf nəticəsində əmrimizə verilmişdir. Elə isə hər bir əşyadan aid olduğu yerdə və lazımı qaydada istifadə etməliyik. Allah dostları hətta mindikləri maşının qapısını belə açıb-bağlayarkən möhkəm çırpmağa diqqət etmişlər.

Mövzunu yekunlaşdırmazdan əvvəl son olaraq Hz. Peyğəmbərin haqq mövzusun-

“Sizdən kimisə vurmuşamsa, gəlsin, eynilə əvəzini çıxsın. Kiminsə malını almışamsa, gəlib haqqını alsın! Əsla haqq sahibi qisas tələb edəcəyi təqdirdə inciyəcəyimi düşünməsin. Bilmiş olun ki, fitrətimdə məndən haqqını istəyəndən küsmək kimi bir xasiyyət yoxdur. Mənim üçün ən sevimliniz haqqı varsa, gəlib məndən istəyəniniz, yaxud da halal edəninizdir”.

da nə qədər həssas olduğunu göstərmək üçün vəfatından əvvəl əshabını məsciddə toplayaraq onlara müraciətini yada salaq: *“Sizdən kimisə vurmuşamsa, gəlsin, eynilə əvəzini çıxsın. Kiminsə malını almışamsa, gəlib haqqını alsın! Əsla haqq sahibi qisas tələb edəcəyi təqdirdə inciyəcəyimi düşünməsin. Bilmiş olun ki, fitrətimdə məndən haqqını istəyəndən küsmək kimi bir xasiyyət yoxdur. Mənim üçün ən sevimliniz haqqı varsa, gəlib məndən istəyəniniz, yaxud da halal edəninizdir”*. Buradan nəticə çıxardaraq üzərimizə düşən haqlara riayət etməli, qul haqqına girmişiksə, gec olmadan halallaşmalıyıq. Bu xüsusda rüsvay olmaqdan utanmamalıyıq. Həzrət Peyğəmbərin buyurduğu kimi: *“Axirətdə rüsvay olmaq dünyada rüsvay olmaqdan daha təhlükəlidir”*. Yaşadığımız dünyada günahsız insanların öldürüldüyü, soyqırımların həyata keçirildiyi bir zamanda bu ayəni tez-tez yada salaq: *“Allahı zalımların etdikləri əməllərdən əsla qafil sanma! (Allah) onların cəzasını yubadıb elə bir günə saxlayar ki, həmin gün gözləri hədəqəsindən çıxar”* (İbrahim, 42)

HAQQ SAHİBLƏRİNİN HAQQINI VERMƏK

İnsan kainatın ən üstün varlığı olaraq yaradılmışdır. Bu üstünlüyünü qoruyub saxlaması üçün Allaha iman və ibadət etməsi şərtidir. Çünki insan yalnız Allaha qulluq etmək üçün yaradılmışdır.

Elə isə yaxşı bir insan ola bilmək Allahın verdiyi vəzifələri yerinə yetirməklə mümkündür. Bu vəzifələrin ən əsası isə haqq sahiblərinin haqqını verməkdir. İnsan bu vəzifələrini yerinə yetirdiyi zaman ucalır və üstünlüyünü qoruyub saxlayır.

Uca Rəbbimiz Qurani-Kərimdə belə buyurur:

“(Ya Peyğəmbər! bil ki); haqq sənin Rəbbindəndir, buna heç vaxt şübhə edənlərdən olma!”¹

Allahdan gələn və insanların yerinə yetirməsi lazım olan əsas haqlar bunlardır:

1) Allahın haqqı. 2) Peyğəmbərin haqqı. 3) Ana-atanın haqqı. 4) Ailənin haqqı.

5) Qohum-əqrəbanın haqqı. 6) Qonşuların haqqı. 7) Müsəlmanın haqqı.

İndi isə qısa şəkildə bu haqların verilməsi haqqında bəhs edək:

1) Allahın haqqı: Yaxşı insan ola bilməyin yeganə şərti Allaha iman və ibadətdir. Allahı iman etmək Allahın əmr və qadağalarının hamısını qəbul etmək deməkdir. Allahın əmr və qadağalarından birini və ya bir neçəsini qəbul etməyən kimsə iman etmiş sayılmaz. Uca Allahın bütün əmrlərini yerinə yetirmək isə, ibadətdir. İman və ibadət etməyən kimsə Allahın haqqını verməmiş deməkdir. Haqqını ödəməyən kimsə isə heç vaxt yaxşı insan ola bilməz və Allah ona heç bir qiymət verməz.

2) Peyğəmbərin haqqı: Şərəfli və üstün insan ola bilməyin digər şərti Hz. Muhammədi (s.ə.s) Allahın son elçisi olaraq qəbul etməkdir. Allah Rəsuluna (s.ə.s)

Hədisi-şərifdə müsəlmanların bir-birləri üzərindəki qarşılıqlı haqlardan bəziləri belə bildirmişdir: Salam vermək və almaq, dəvətini qəbul etmək, öyüd vermək, xəstələndiyində şəfa dilmək, asqıraraq "əlhəmdulilləh" dediyində "yərhəməlləh - Allah sənə mərhəmət etsin" demək, cənazəsində iştirak etmək.

iman və itaət etmək Allaha iman və itaət etmək deməkdir. Rəsulullahı tabe olub onu sevmək Allahı sevmək deməkdir. Peyğəmbərimizə (s.ə.s) iman və itaət etməyən kimsə onun haqqını ödəməmiş deməkdir.

3) Ana-atanın haqqı: Uca Rəbbimiz Qurani-Kərimdə belə buyurur:

"Rəbbin yalnız Ona ibadət etməyi və valideynlərə yaxşılıq etməyi (onlara yaxşı baxıb gözəl davranmağı) buyurmuşdur. Əgər onların biri və ya hər ikisi sənin yanında (yaşayıb) qocalığın ən düşgün çağına yetərsə, onlara: "Uf!" belə demə, üstlərinə qışqıraraq acı söz söyləmə. Onlarla xoş danış!" "Onların hər ikisinə acı yaraq mərhəmət qanadının altına alıb: "Ey Rəbbim! Onlar məni körpəliyimdən (nəvazişlə) tərbiyə edib bəslədikləri kimi, Sən də onlara rəhm et!" de."²

4) Ailənin haqqı: Ər-arvadın bir-birləriylə nəzakətlə davranmaları, bir-bir-

lərinə sevgi və hörmət göstərmələri, bir-birlərinin ehtiyaclarını təmin etmələri və bir-birlərinə İslamın gözəlliklərini öyrətmələri qarşılıqlı haqlardandır.

Peyğəmbərimiz (s.ə.s) övladın ana-ata üzərindəki haqlarını belə bildirmişdir: "Gözəl bir ad qoymaq, gözəl tərbiyə etmək, oxuma və yazma öyrətmək, halal ruziylə bəsləmək, üzgüçülüğü və atıcılığı öyrətmək, vaxtı gəlincə ədəbli (və həyalı bir möminə) xanım ilə evləndirmək."³

5) Qohum-əqrəbanın haqqı: Allah-Təala qohum-əqrəbalarımızı ziyarət etməyimizi əmr etmiş, onlarla əlaqəni kəsməyin fitnə-fəsad çıxarmaq kimi günah iş olduğunu bizə xəbər vermişdir. Qohum-əqrəba ilə əlaqəni kəsən kimsədə sevgi və şəfqət duyğusu ölmüş deməkdir. Qohum-əqrəbanı sevməyən kimsə digər insanları heç sevməz.

6) Qonşunun haqqı: Ailədən sonra insanın ən yaxın ətrafı onun qonşularıdır. Qonşularla gözəl davranmaq, onların canlarına və mallarına zərər verməmək, onlara yaxşılıq etmək hər kəsin qonşu üzərindəki haqqıdır. Peyğəmbərimiz (s.ə.s) belə buyurmuşdur: **"Allaha və axirət gününə iman edən kəs qonşusunu narahat etməsin."**⁴

7) Müsəlmanın haqqı: Hədisi-şərifdə müsəlmanların bir-birləri üzərindəki qarşılıqlı haqlardan bəziləri belə bildirmişdir: Salam vermək və almaq, dəvətini qəbul etmək, öyüd vermək, xəstələndiyində şəfa dilmək, asqıraraq "əlhəmdulilləh" dediyində "yərhəməlləh - Allah sənə mərhəmət etsin" demək, cənazəsində iştirak etmək.

Elə isə gəlin yuxarıda sizlərə ərz etməyə çalışdığım haqları sahiblərinə verək. Haqq sahiblərinə haqlarını verməyin imanın bir təzahürü olduğunu bilək. Qul haqqıyla Allahın hüzuruna çıxmayaq. Bir-birimizin haqlarına hörmət göstərək.

1. Bəqərə: 147.

2. İsra: 23,24.

3. Əbu Davud, Ədəb, 61

4. Buxari, Rıqaq, 23; Müslim, İman, 75

HAQQ İTMƏZ HAQQ İTİRMƏZ

İnsanlar cəmiyyət halında yaşadıkları üçün bir-birləri arasında hüquq və məsuliyyətlər meydana gəlir. Bu baxımdan hər bir fərd yaşadığı yerdə lehində və əleyhindəki haqq və məsuliyyətləri bilmək və onlara riayət etmək məcburiyyətindədir. Bir şəxsin hüququ digərinin haqqı başlayan yerə qədərdir. Həddə və hüduqlara riayət etməzsə, başqasının haqqına girmiş, ona zülm etmiş olar ki, Həzrət Peyğəmbər (s.ə.s) bu haqda buyurur:

Zülm üç növdür;

1) **Allahın heç vaxt bağışlamadığı zülm** (Allaha şərik qoşmaq. Çünki şirk qoşmaq insanın özünə böyük zülmüdür.)

2) **Allahın bağışlayacağı zülm** (Bəndələrin Rəbbi ilə arasında, özlərinə etdikləri zülm.)

3) **Allahın vaz keçməyəcəyi zülm** (Bəndələrin bir-birinə qarşı etdikləri haqsızlıq və zülmüdür ki, dünyada bir-biri arasında halallaşma olmazsa, Allah bu zülmün hesabını axirətdə mütləq alar və haqq sahibinə qaytarar.) (Suyuti, Camius-Sağir, 2/94)

İslam dininə görə bu ilahi ədalət sadəcə müsəlmanlar arasında deyil. Onun digər din mənsubları ilə olan münasibətləri üçün də şamil olan qayda-qanundur. Bu baxımdan İslam fıqh elmində işin bu cəhəti belə qeyd edilir. Axirətdə əhli-kitab (xristian və ya yəhudi) birinin haqqına girmiş olmaq müsəlman birinin haqqına girməkdən daha pisdir. Çünki əhli-kitab səvab əhli deyil, yəni müsəlmanın öz itaətinin səvabından ona verib ondan yaxa qurtarma imkanı yoxdur. Eyni zamanda onun küfrünün vəbalı da müsəlmanın boynuna qoyulacaq deyil. Nəticə olaraq müsəlman, bais olduğu haqq müqabilində əzaba düşər olar və əlində verib qurtula biləcəyi savabı olduğu halda bu, ona fayda verməz. Müsəlman üçün bu çox çətin bir məqamdır. (Mahmud Hamza, əl-Fəraidul-Bəhiyyə, s. 138.)

Bu nöqtəyi-nəzərdən üləma demişdir ki, heyvanların haqqına bais olmaq Adəm övladının haqqına girməkdən daha pisdir. Çünki axirətdə adəmin haqqını vermək heyvanların haqqını verməkdən daha asandır. Məlumdur ki, Qurani-Kərimdə Allah buyurur: **وَإِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ Vəhşi heyvanlar) bir-birindən qisas almaq üçün (bir yerə toplanacağı zaman**” (Təkvir, 81/5). İsrail əleyhissalam ikinci dəfə sura üfürdüyü vaxt bütün canlılar təkrar diriləcək ilahi ədalət gerçəkləşəcək. Hər haqq sahibinə veriləcək, heç bir canlına, heç bir canlıda haqqı qalmayacaq.

Həzrət Peyğəmbərin dediyi kimi: *“Əlbəttə, haqqını sahiblərinə verməlisiniz. Hətta buynuzsuz qoyun buynuzlu qoyundan qisas olaraq haqqını alacaq.”* (Tirmizi, Qiyamət, 2)” Qatadə (r.a) rəvayət edir ki, hər şey, qisas üçün məhşərdə həsr olunacaq. Uca Allah beləliklə heyvanları hüzuruna gətirib haqlarını aldıqdan sonra onlara “torpaq olun” buyuracaq. Bütün heyvanlar torpaq olacaq. Bu halı müşahidə edən inkarçılar (kafirələr) heyvanlar kimi torpaq

“(Ya Rəsulum!) Kaş günahkarları öz Rəbbinin hüsurunda (günahlarından utanaraq) başlarını aşağı dikib: “Ey Rəbbimiz! (Dünyada yalan hesab etdiyimiz qiyaməti və onun əzabını) gördük, (peyğəmbərlərin doğru dediklərini, haqq olduqlarını Səndən) eşitdik. İndi bizi (dünyaya) qaytar ki, yaxşı iş görək. Biz (Sənin vəhdaniyyətinə) tam yəqinliklə inandıq!” – deyəndə görəydin!” (Səcdə 32/12)

olmalarını arzu edərək deyəcəklər: **لَبَنِي كُنْتُ تُرَابًا / Kaş bu əzabı görməmək üçün torpaq olaydım.**” (Nəbə, 78/40.)

Yəni, “kaş dünyada torpaq olaydım, insan olaraq yaradılmayıdım, bu gün bu əzabı görməzdim”. Yaxud “kaş heyvanlardan olaydım, indi onlar kimi torpaq olaydım və cəhənnəm oduna girməzdim”. Onların oradakı bu halını Qurani-Kərim belə ifadə edir:

“(Ya Rəsulum!) Kaş günahkarları öz Rəbbinin hüsurunda (günahlarından utanaraq) başlarını aşağı dikib: “Ey Rəbbimiz! (Dünyada yalan hesab etdiyimiz qiyaməti və onun əzabını) gördük, (peyğəmbərlərin doğru dediklərini, haqq olduqlarını Səndən) eşitdik. İndi bizi (dünyaya) qaytar ki, yaxşı iş görək. Biz (Sənin vəhdaniyyətinə) tam yəqinliklə inandıq!” – deyəndə görəydin!” (Səcdə 32/12)

Dünyada haqsızlıq varsa, axirətdə hesaba çəkilmək zəruridir. Ona görə də insan üçün haqqa riayət bilavasitə Haqqın tələbidir. Kim itirsə də, Haqq itirməz.

HAQQIN DƏYƏRİ

Haqsızlıq bəşəriyyətin ən təhlükəli bəlası olaraq insanlığa qarşı yönəldilmiş ən böyük cinayətlərdən biridir. Bəşəriyyətin yarandığı gündən günümüzdə qədər davamlı haqsızlıq dünyanın hər bir yerində bitib tükənmək bilmir. Çoxlu sayda insanlar haqsızlığın qurbanına çevrilirlər. Daha çox müsəlman dünyasında baş verən hadisələr bunun bariz nümunəsidir. Ona görə hər bir müsəlmanın vəzifəsidir ki, haqsızlığa qarşı daim mübarizə aparsın. Çünki bunu dinimiz bizdən tələb edir. Bunun üçün insan ilk öncə özündən başlamalıdır. Haqq məsələsinə diqqət etməlidir. İnsanlıq haqqını layiqincə verməyi bacarmalıdır.

Cəmiyyətdə haqqı taptanan insanlar çox vaxt daxilən pərişan olur, hər şeydən ümidi kəsilir. Bəzən də bu cür insanlar daxilən sağalmaz xəstəliyə düşər olurlar. Amma bu o demək deyil ki, haqsızın qarşısında susasan və haqsızdan haqqını tələb etməyəsən. Əslində bu, bir növ insan üçün acizlikdir. Ona görə ki, insan daim haqqını tələb etməyi bacarmalıdır, haqqını tələb etməkdən çəkinməməlidir. Ona görə də haqsız haqqı başa salmaq üçün cəhd etmək lazımdır. Bəlkə də ona haqqı başa

saldıqca həmin insan haqsızlığını başa düşər və haqqına girdiyi insanla halallaşar. Yox, əgər haqsız haqqı başa düşməzsə, bizim məsuliyyətimiz azalar.

Rəsulullah (s.ə.s) öz zamanında haqsızlığa qarşı mübarizə apararaq insanlara haqqı və ədaləti daim qorxmadan, çəkinmədən başa salırdı. Neçə-neçə haqsız insanları haqqa qovuşdururdu. Zülm və işgəncələrə məruz qalanların başına sığal çəkib onların haqqını haqsızdan tələb edirdi. Həmişə qul haqqında danışanda onun mübarək gözləri yaşarardı. O, hədislərində *"Həqiqi müsəlman dilindən və əlindən insanların zərər görmədiyini insanlardır"*, - deyərək buyuraraq qul haqqına əhəmiyyət verməyin vacibliyini bariz şəkildə dilə gətirmişdir (Buxari, İman, 4-5). Digər bir hədisində isə: *"Kimin üzərində din qardaşının namusu və ya malı ilə bağlı bir zülm varsa, qızıl və gümüşün olmayacağı qiyamət günü gəlməzdən əvvəl həmin insanla halallaşsın. Əks halda, saleh əməlləri varsa, etdiyi zülm miqdarında savablarından alınıb (haqq sahiblərinə verilər.) Əgər yaxşıqları yoxdursa, zülm etdiyi qardaşının günahlarından alınaraq onun üzərinə yüklənər"* (Buxari, Məzalim, 10)-deyərək hər vəchlə qul haqqının vacibliyindən bəhs edərdi. O özü də qul haqqından qorxaraq sahəbələrindən ayrılanda onlardan halallıq istəyərdi.

Allah Rəsulunun (s.ə.s) haqqa bu qədər diqqət etməsi müsəlman üçün nümunədir.

Ona görə də biz müsəlman olaraq atacağımız addıma və danışacağımız sözə diqqət etməliyik. Hardasa, hansısa bir səhv hərəkətimizlə başqalarının haqqına girməkdən qorxmalıyıq. Bilmədiyimizi, görmədiyimizi danışmamalıyıq, şər və böhtandan uzaqlaşmalıyıq, fitnə və fəsadlardan çəkinməliyik. Rəsulullahın (s.ə.s) sünnəsini yaşadaraq ətrafımıza nümunə olmağı bacarmalıyıq. Haqsızlığa qarşı mübarizə üçün bunların hamısı vacib şərtlərdir.

Allahın insanlığa verdiyi qiymət təqdirə layiqdir. İnsan vəzifəsindən asılı olmayaraq əməlində diqqətli olmalıdır ki, qul haqqına girməsin. Kimlərisə gözü yaşlı qoyub və yaxud kimisə haqqında sui-zənn edib insanları alçaltmasın. Allahın yanında qul haqqının cəzası çox ağırdır. Bu cəzaya tab gətirmək isə qeyri-mümkündür. Təsəvvürə sığışmayacaq dərəcədə ya müflis həyat tərz, ya da faciəli bir ölüm və yaxud cəhənnəmin ən dəhşətli əzabı qul haqqına girənləri səbrsizliklə gözləyir. Qurani-Kərimdə yer alan belə bir ayə diqqət çəkicidir:

“Biz insanı ən gözəl biçimdə yaratdıq! Sonra da onu qaytarıb rəzillərin rəzili edərək!” (Tin, 4-5)

Allahın insanlığa verdiyi qiymət yüksək olduğu üçün insan yaradılışın ən şərəfli varlığı sayılır. Yəni insan ağıl sahibi olana qədər fitrət baxımından şərəfli doğulur. Lakin insan ağıl sahibi olandan sonra Allahın ona verdiyi şərəfi qoruyub saxlaması insanın öz əlindədir. Əgər insan öz fitrətindəki dəyərini qoruyub saxlamazsa, həyatını təhlükəyə atmış olur. Bu cür insanların həyat tərzində isə haqqa girmək adıləşir. Ona görə də haqqa girən bu cür insanları Allah Qurani-Kərimdə “Əsfələ safilin” deyərək, yəni heyvandan da aşağı sayır.

Sözsüz ki, bu dünyanın yaradılış məqsədi sadəcə insanlığa xidmətdir. İnsandan

Allahın insanlığa verdiyi qiymət təqdirə layiqdir. İnsan vəzifəsindən asılı olmayaraq əməlində diqqətli olmalıdır ki, qul haqqına girməsin. Kimlərisə gözü yaşlı qoyub və yaxud kimisə haqqında sui-zənn edib insanları alçaltmasın. Allahın yanında qul haqqının cəzası çox ağırdır. Bu cəzaya tab gətirmək isə qeyri-mümkündür. Təsəvvürə sığışmayacaq dərəcədə ya müflis həyat tərz, ya da faciəli bir ölüm və yaxud cəhənnəmin ən dəhşətli əzabı qul haqqına girənləri səbrsizliklə gözləyir.

başqa heç bir varlıq sorğu-suala tutulmur. Ona görə də insanın məsuliyyəti daha böyükdür. Hər bir insan bu məsuliyyəti dərk etməyi bacarmalıdır. Bu dünyada ayaq açıb yeriməsi üçün hər şeyin haqqını verərək yaşamalıdır. Gücünün çatdığı qədər kasıbına, yetiminə və s. möhtac sahiblərinə yardım etməlidir. Əgər insan olaraq biz bunu edə biliriksə, bu müsəlman üçün haqsızlığa qarşı mübarizə olan bir silahdır. Ümitsizlik müsəlmana yaraşmayan xüsusiyyətlərdəndir.

Ümidimizi itirmədən dualarımızla yer üzərindəki insanlığa yönəldilmiş haqsızlığın bitməsi üçün Allahdan yardım istəməliyik. Bəlkə də yer üzündə olan bu haqsızlıq müsəlmanlar üçün bir imtahanıdır. Onsuz da, gec tez haqsız öz cəzasını layiqincə alacaq. Günahsız körpələrin, təqətsiz qocaların, məzlum insanların haqqına girənlər vaxt gələcək bir gün Allahın hüsurunda cavab verəcəklər. Amma biz yenə də haqsızlığa qarşı mübarizə aparaq ümidimizi qırmadan, itirmədən müsəlman ana və bacılarımızın, yetim və kimsəsizlərin göz yaşını silək. Onlara təsəlli olaq. Vətən və millətimizi daim haqsızlıqdan qorumaq üçün can yandıraq.

HAQSIZLIĞA QARŞI MÜBARİZƏ

Həqq-ədalət bəşəriyyət tarixində daima insanların nəzərində ali dəyəərə malik olmuşdur. Lakin tarixə nəzər salanda görürük ki, tarix boyunca çoxlu haqsızlıqlar baş vermiş və bu haqsızlığa qarşı mübarizədə çoxlu insanlar qurban getmişdir. Lakin yenə buna baxmayaraq, haqqı müdafiə edən, haqq yolunda mübarizəyə qoşulan insanların, cəmiyyətlərin olduğunun şahidi oluruq. Müsəlmanlar hər zaman haqqın tərəfdarı olmuşlar. Peyğəmbərimiz (s.ə.s) də daima haqqı müdifi etmiş, haqsızlığa qarşı boyun əyməmişdir. Məkkədə bütperəstlərin meydan suladıqları zaman tək-tənha, heç bir dəstəkçisi olmadığı halda belə yenə haqsızlığa qarşı mübarizə aparmışdır. Allahə şərikin qoşmaq haqsızlığın ən böyük dərəcəsidir. Peyğəmbərimiz ilk öncə şirkə mübarizə apardı. Sonra qız uşaqlarını diridiri torpağa basdırmaq kimi insanlığa sığmayan vəhşiliyə, haqsızlığa qarşı çıxaraq qız uşaqlarının öldürülməməsi üçün mücadilə etdi. Bundan əlavə qadınlara qarşı haqsızlıq olan zinanın aradan götürülməsi, qadınların insanlıqdan kənar münasibətə məruz qalmasının qarşısının alınma-

sı üçün mübarizə apardı. Beləliklə, haqsızlığa qarşı mübarizəsi kimi bizim Peyğəmbərimizin mübarizə həyatı bütün dünya üçün nümunəvi xarakter daşıyır.

Haqsızlığa qarşı mübarizə apararkən belə haqsızlığa yol vermək olmaz. “Sizinlə vuruşanlarla vuruşun” prinsipi İslamın ən ali düsturlardandır. Haqsızlığa qarşı haqsızlıqla cavab vermək İslamın haqq anlayışına ziddir.

Tarixin səhifələrini vərəqləyərkən tarixə düşmüş şəxsiyyətlərin ömürləri bahasına da olsa, haqsızlığa qarşı boyun əymədiklərinin şahidi oluruq. Haqsızlıq məcrasından çıxmış bir çaya bənzəyir ki, ətrafı suya qərq edir və böyük ərazilərə ziyan vurur. Haqsızlıq kiçik bir qılgımdan alışıb yanan və ətrafını da yandırır-yaxan böyük bir atəşə bənzəyir. Bir çox insanların qurban getməsinə səbəb olan haqsızlıqla mübarizə aparmaq müdrik insanların ali məqsədləri olmuşdur.

Haqsızlığa qarşı Hz. Hüseyni də misal verə bilərik. Haqsızlığa qarşı mübariz bir şəxsiyyət kimi tarixə düşmüş, Peyğəmbərimizin sevimli nəvəsi Hz. Hüseyn (r.a) Əməvi hökmdarların haqsızlığına qarşı öz

haqq səsini ucaltmışdır. Haqsızlığın, özbaşınalığın qarşısının alınması üçün bu yolda canını belə fəda etmişdir.

Bundan əlavə, İslam dininin ilk illərində müşriklərin qəzəbinə tuş gəlmiş, İslam tarixində ilk şəhidlik şərəfinə nail olmuş şəhid səhabə Yasir və onun xanımı Sümeyyə də haqsızlığa boyun əyməyən mübariz şəxsiyyətlərdəndirlər. Bilalın (r.a) qızmar günəşin altında Məkkə küçələrində işgəncəyə məruz qalması, sinəsinin üstünə böyük bir qaya parçasının qoyulmasının səbəbi də haqsızlığa boyun əyməməsi idi.

Tarix təkcə bunlarla bitmir. Sokrat Yunanıstanda insanlara hikməti başa saldığına görə, onu da mühakimə etdilər. Ancaq o öz davasından əl çəkmədi. Bir sözlə haqsız yerə məhkəməyə çıxarılan filosof yenə haqsızlığa boyun əymədi. Beləliklə, ölümə məhkum edilsə də, haqsızlıqla mübarizə apardı.

Bundan əlavə, XX əsrin əvvəllərində Azərbaycan xalqına kütləvi şəkildə tətbiq edilən repressiya siyasətində bir çox ziyalılarımız qurban getdi. Ancaq onlar yenə haqsızlığa boyun əymədən haqsız yerə güllələndilər. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin baniləri Sovet işğalı qarşısında haqsızlığa boyun əyilmədilər. Vətənimizi işğal edən Sovet hökumətinin haqsız ittihamları ziyalılarımızın həyatları bahasına başa gəldi.

Əhməd Cavad, Hüseyn Cavid, Mikayıl Müşfiq kimi şairlərimiz, bir çox dövlət xadimlərimiz haqsızlığa qarşı mübariz şəxsiyyətlər kimi yaddaşımızda qaldı.

Beləliklə, tarixin səhifələrini vərəqləyəndə, görürük ki, bunun kimi və buna bənzər hadisələr çoxdur. İslam dini haqsızlıq qarşısında boyun əyməmək prinsipini gətirmişdir. Bununla yanaşı, haqsızlıqla mübarizə üsulunu da öyrətmişdir. Bir haqsızlıqla qarşılaşan şəxs əli ilə, buna gücü çatmazsa, dili ilə, buna da gücü çatmazsa, qəlbində haqsızlığa qarşı

Tarixin səhifələrini vərəqləyərkən tarixə düşmüş şəxsiyyətlərin ömürləri bahasına da olsa, haqsızlığa qarşı boyun əymədiklərinin şahidi oluruq. Haqsızlıq məcrasından çıxmış bir çaya bənzəyir ki, ətrafı suya qərq edir və böyük ərazilərə ziyan vurur. Haqsızlıq kiçik bir qığılcımdan alışıb yanan və ətrafını da yandırır-yaxan böyük bir atəşə bənzəyir. Bir çox insanların qurban getməsinə səbəb olan haqsızlıqla mübarizə aparmaq müdrik insanların ali məqsədləri olmuşdur.

nifrət etməsi lazımdır. Sonuncusu, əlbəttə, imanın ən zəif dərəcəsidir. Buradakı əl- gücü, qüvvəti ifadə edir. Yəni cəmiyyətdə mövqe, məqam sahibi, sözü keçən bir adamın haqsızlığı aradan götürməsi vacibdir. İkincisi olan dil isə öyüd-nəsihətlə, tövsiyə etməklə haqsızlığı başa salmalıdır. Üçüncüsü də ürəyində haqsızlığa qarşı nifrət etməkdir.

Müsəlman mübariz şəxsdir. Harada haqsızlıq görsə, haqqı təbliğ edər. Haqsızlığa məruz qalsa da, heç bir zaman haqsızlığa əl atmaz. Kiminsə haqqına girməz və kiminsə haqqının əlindən alınmasına imkan varməz. Allah-Təalanın əsmayihüsnasından biri də Haqqdır. Ancaq bunu da unutmamaq lazımdır ki, haqqı söyləmək nə qədər haqdırsa, bəzən elə məqamlar olur ki, haqqı söyləmək bizim haqqımız olmur. Bir müsəlman haqqı nə zaman və necə söyləməyi bilməlidir.

Haqsızlığa boyun əymək acizliyin əlamətidir. Bunun üçün də hər zaman haqsızlığı aradan götürmək üçün gücə sahib olmaq lazımdır. Bu da müsəlmanların birliyidir, haqqı qəbul etmək, haqqı təbliğ etmək lazımdır.

AX, İNSAN!

Zülmə tarix qoyularmı? Nə zaman başladı zülm? Nə vaxt sona çatacaq? Məsələn, Habilin günahı nə idi? Qabili hansı hiss zülmə əl atmağa məcbur etdi?

Ey insan, kiçik bədənidlə böyük günahlar işlədin, fərdinqəsənmi? Zülmə abad olmayacağını bilə-bilə. Həm qardaşına qıydın, həm özünə. İnsanlıq qürurunu, fitrətin gətirdiyi o gözəl duyğuları yox etdin bir-bir. Halbuki Allah səni ən gözəl şəkildə yaratdı. Ən üstün, ən şərəfli bir varlıq qıldı. Amma sən unutdun dəyərini,

Ax insan!

Tarixini göz yaşı, acı və hüznə qurdun. Nə üçün? İçində mane olmadığın o güclü olmadığın və ən böyük olma həvəsini? Kim bilir nə qədər məzlumun iniltisi eşidilir əyilib qulaq assaq yer üzünə. Bu torpağın altından neçə-neçə fəryad yüklər, bir eşidə bilsək!

İnsanlığı, tarixini yox edən nə qədər müharibələr çıxardın, heç vecinə deyil. Torpaq dolusu bir dünyanın heç bir dəyəri olmayan xəzinələri üçün qıydın qardaşına.

şərəfini, Rəbbinin sənə nə qədər qiymət verdiyini. Sözünlə unutdun. “Bəli, Sən bizim Rəbbimizsən” sözünlə unutdun.

Aldanma,- dedi, şeytanın hiylələrinə. Nəfsin istəklərinə aldanma. Şeytan daim arxandadır. Sağından, solundan, arxandan, önündən gəldi. Və sən aldandın. Zalımlardan oldun.

Səni Yaradan səndən hüzuru, sülhü, əmin-amanlığı təsis etməyi istəyərəkən, sən güclə, hərbi-zorba ilə yaşamağı tərcih etdin, məzlumların ahını aldın.

Daim aldandın, yenə aldandın. Dünyanın sənə vəd etdiklərinə, qızılına, gümüşünə, mədənlərinə aldandın. Bu aldanışla əbədilik həvəsinə qapıldın. Özündən keçdin. Sən ki, insan idin. Yaradanın ifadəsi ilə ən üstün varlıq idin. Amma üstün varlıq olmağı deyil, rəzillərin ən rəzili olmağı seçdin.

Ax, insan!

Yüz illər keçdi. Nə illər dəyişdirə bildi pis xislətlərini, nə də sən fərqi nə vardın nə qədər acı bir halda olduğunu.

Zaman gəldi, Firon oldun. Bəzən Qarun, bəzən də Nəmrud. Məzlumların qanında yüksəldi taxtın. Əbu Cəhl oldun bəzən. Utbə oldun Bilalın sinəsində. Mənliyin yüksəldi külələrin zəif və cılız bədənlərində. Hindin qəzəbi ilə Həməzinin ciyərlərində qan oldun.

Zülmədən doymadın; bəşəriyyət iftixarının belinə dəvənin içalatını qoyarkən. Doymadın Habbab bin Ərətin bədənini qızgın dəmirlə dağlayarkən. Süməyyəni, Yasiri dəvələrə bağlayıb şəhid edərəkən.

Rəbbin əmanətini boynuna götürdün. Ancaq zalım və cahil oldun. Dağların, daşların qorxub almadıqları əmanəti alma cəsarətini yenə göstərdin.

Kərbəladə Hüseynə göz dikdin. Qətlinə fərman verdin. Qızgın səhra qumlarını sulayan qanın Seyyidlər Seyyidinin soyu olduğunu vecinə almadan.

Ax, insan!

Bu dünyanı ağrı-acı ilə doldurmağa haqqın var idimi? Məzlumların çörəyini əlindən almağa? Haqqın var idimi məsumların gələcəyini yox etməyə?

İnsanlığın üz qarası əsr oldu iyirmi birinci yüz il. Maskaların bəzəkli olduğu əsr. Demokratıyanın, ədalətin, insan haqqının sözdə mövcud olduğu yüz il.

Zalım yenə zalımdır. İllər keçsə də, fironlar sadəcə şəkil dəyişdirir.

Budur Bosniya. Hələ dünənki kimi. Yüz minlərlə qardələn kimi səpilmiş Bosniyanın yamaclarına məsum uşaqlar. Halvadan bütələrini yeyən canavar yenə insandır. Özünü inkar edən, gözlərini yuman yenə insandır.

Ax, insan!

Fələstinin gözlərindəki yaşı görmürsənmi hələ? İllərdir mərmilərin ortasında savaş oyunları oynayaraq böyüyən uşaqların xəyallarını.

Güllələrlə dəlmə-deşik olan, başından, sinəsindən, gözündən vurulan, bir nəfəs-

Ax, insan!

*Fələstinin gözlərindəki yaşı
görmürsənmi hələ? İllərdir
mərmilərin ortasında savaş oyunları
 oynayaraq böyüyən uşaqların
xəyallarını.*

*Güllələrlə dəlmə-deşik olan,
başından, sinəsindən, gözündən
vurulan, bir nəfəslik canı olan
uşaqlar, zülmünlə haraya gedəcəksən,
ey insan!*

*Ta Adəmdən bəri bölüşdürə
bilmədiyən nə idi?*

lik canı olan uşaqlar, zülmünlə haraya gedəcəksən, ey insan!

Ta Adəmdən bəri bölüşdürə bilmədiyən nə idi?

Fələstin insanlığın üzünə düşən bir ləkədir. Ağlaya-ağlaya göz bəbəkləri qurumuş, amma inancından zərrə qədər vaz keçməmiş şəhidlər ordusudur Fələstin. Minlərlə, on minlərlə şəhid oldu. Hər qarışı məzlumların qanı ilə sulandı. Amma sən yenə zülmündən doymadın.

İndi Suriya. Qardaşının bədənini paramparça edən bir digəri. Amma zülm yenə insana aiddir. Suriyada insanlıq ölür. Ana bətnində uşaqlar, müdafiəsiz insanlar vəhşicəsinə qətl edilir.

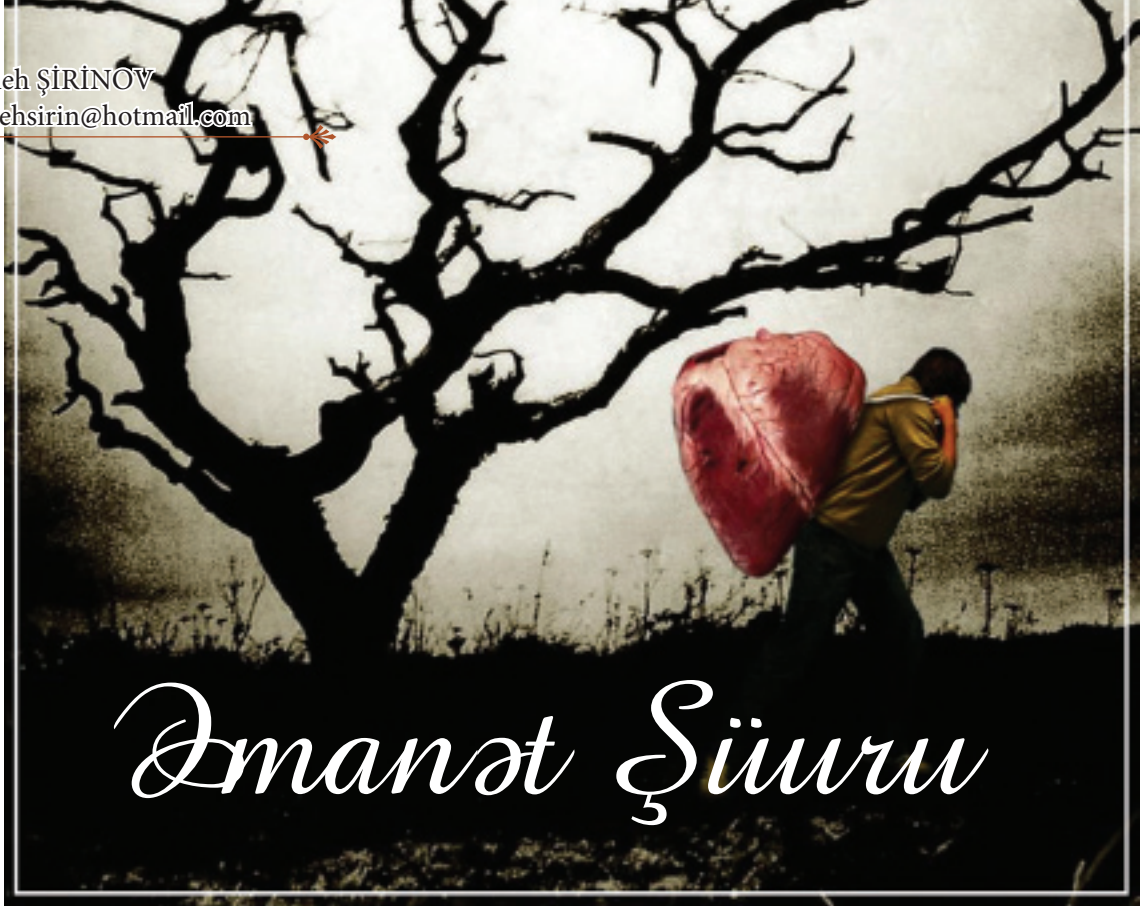
Dünyanın hər tərəfindən ahı gəlir insanlığın.

“Yoxdurmu bu qaranlıq gecənin səhəri?” şairin dediyi kimi. Yoxdurmu, bu zülmün təkəri önünə daş qoyacaq? Yoxdurmu, hər gün bir-bir yıxılan körpə bədənləri acılarına məlhəm olacaq?

Yoxdurmu, səssiz initilərin səsi olacaq? Yoxdurmu, yoxdurmu?

Nə qədər davam edəcək bu zülm. Nə qədər?

Ax, insan!

“Həqiqətən Allah sizə əmanətləri sahiblərinə qaytarmanızı və insnalar arasında hökm verərəkən ədalətlə hökm vermənizi əmr edir. Allahın sizə verdiyi) bu öyüd-nəsihət necə də gözəldir. Şübhəsiz ki, Allah (hər şeyi) eşidəndir, görəndir.” (Nisə).

Əmanət sözünün əsli “əmn” kökündəndir. “Əmn” lüğətdə güvənmək, qorxu və əndişədən əmin olmaq, ruhun sükunətə qovuşması mənasına gəlir. Eyni kökdən gələn “iman” inanmaq, Allahın göndərdiyi iman qaydalarının doğru olduğundan əmin olmaq, “mömin” isə iman gətirən, Allaha güvənən və etibarlı (güvenilən) bir şəxs deməkdir.

Əmanət insanın etibarlı olması, hər hansısa bir şeyin qorxmadan təslim edildiyi biri olması deməkdir. Yəni əmanət -maddi olsun, mənəvi olsun bir şeyi və ya qiymətli bir dəyəri könül rahatlığı ilə başqasına təslim etmək və yenə eyni əminliklə geri almaqdır.

İnsana verilən üç qism əmanət vardır:

Birncisi; Allah-Təalaya qarşı əmanətlərdir ki, bunlar ilahi əmrləri yerinə ye-

tirmək və qadağalarından çəkinməkdir.

İkincisi; insanlara qarşı olan əmanətlərdir ki, bu da onlara olan borclarını ödəmək, verdiyi sözləri yerinə yetirmək, hər kəsin maddi-mənəvi haqq və hüquqlarına riayət etmək, gördüyü qüsurları ifşa etməmək və bütün müamilələrində adil olmaqdır.

Üçüncü isə; göz, qulaq, dil kimi maddi üzvlərlə, ağıl, qəlb və vicdan kimi mənəvi duyğuları riza dairəsində və istiqamət üzrə istifadə etməkdir.

Əmanət İslamın əsas prinsiplərindən biridir. İslam dinində əmanətə çox ciddi əhəmiyyət verilmiş, fərdi və sosial hüzzurun, maddi və mənəvi inkişafın təməl əsaslarından birinin də əmanət olduğu bildirilmişdir.

Quran hər ağıl sahibi insana bəxş edilən bütün nemətləri bir əmanət olaraq görməsini istəməkdədir.

Ona görə sərvət bir əmanətdir, səhhət bir əmanətdir, həyat bir əmanətdir, şöhrət bir əmanətdir, övlad bir əmanətdir, dövlət bir əmanətdir, elm, bacarıq, ağıl bunlar hamısı bir əmanətdir.

Allahın insana verdiyi bədən və orqanlar bir əmanətdir. Hər işin başında olan şəxsingördüyü və idarə etdiyi iş əmanətdir. Övladlar ata-anaya əmanətdir, idarəçilərə idarə etdiyi insanlar, oturduqları məqam və mövqelər əmanətdir. Hər kəs öhdəsində olan əmanətləri qorumaqla vəzifəlidir.

Əmanətin məsuliyyəti çox ağırdır. Allah-Təala Əhzab surəsinin 72-ci ayəsində: **“Biz əmanəti göylərə, yerə və dağlara təklif etdik. Onlar ona yüklənməkdən (onu daşımaqdan qorxub) çəkildilər. Lakin insan onu boynuna götürdü. Həqiqətən, o çox zalım, çox cahildir.”** buyurmaqdadır.

Allah-Təala bu ayə ilə əmanətin göylərin, yerin və dağların çəkə bilməyəcəyi qədər ağır və əhəmiyyətli olduğunu bildirməkdədir.

Hədislərdə əmanətin yox olması qiyamət əlaməti olaraq bildirilməkdədir. Əmanətin yox olması insanlar arasında dürüstlüyün, ədalətin qalmaması, hər kəsin bir-birinə güvənməz hala gəlməsi deməkdir. Bu da cəmiyyətdə hiyləgərlik və haqsızlıqların artmasıyla meydana gəlir.

Bunu anlamaq üçün də Quran və sünnəni yaxşı qavramaq və qulaq asmaq lazımdır. Allah-Təala Quranda fərqli ayələrdə möminlərin vəsflərini sayarkən bir də; **“əmanətlərini və verdikləri sözü yerinə gətirərlər”** (Muminun 8, Məaric 32) -deyə buyurmaqdadır.

Əmanətə riayət və verilən sözdə durmaq möminin şüarıdır. Çünki haqları qorumaq və qul haqqına əl uzatmamaq fərz; bunun əksinə bir hərəkət və davranış isə böyük günahdır. Ona görə də bir müsəlman hər zaman güvən duyğusu verən şəxsiyyət olmalıdır. Unudulmamalıdır ki, sözündən dönmək, vəfasızlıq, haqlara sayğısızlıq, sözündə durmamaq müsəlman olmayanlara yaraşan bir xasiyyətdir. Çünki müsəlman əsla əmanətə xəyanət etməz. Həzrət Peyğəmbərimiz (s.ə.s) yenə bu xüsusda buyurur ki: *“Müsəlman insanların*

“Biz əmanəti göylərə, yerə və dağlara təklif etdik. Onlar ona yüklənməkdən (onu daşımaqdan qorxub) çəkildilər.

Lakin insan onu boynuna götürdü. Həqiqətən, o çox zalım, çox cahildir.”

dilindən və əlindən zərər görmədikləri, mömin də insanların canları və malları xüsusunda özündən əmin olduqları şəxsdir.” (Nəsəi). *“Əmanəti olmayanın imanı da yoxdur.”* (Müsnəd, Əhməd bin Hənbəl).

Əmanət xüsusunda bu qədər danışarkən diqqət olunacaq cəhətlərdən biri, hər işin başına əhlini gətirməyi yada salmaqdadır. Bu, dövlət rəhbərindən başlayıb, ən alt səviyyədəki kiçik vəzifəyə qədər diqqət olunması gərəkən ilahi bir əmrdir; işi əhlinə əmanət etmək. Bir dəfə Hz. Peyğəmbərə (s.ə.s) soruşulur: *“Ey Allahın Peyğəmbəri! Qiyamət nə vaxt qopacaq?”* Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) belə cavab verir: *“İş əhli olmayan şəxslərə verilməyə qiyaməti gözlə, qiyamətin qopması çox yaxındır.”* (Buxari).

Dinimizdə hər işi əhlinə vermək çox mühümdür və ilahi bir əmrdir. Haqq-Təala bu ayeyi-kərimə ilə vəzifəni (əmanəti) əhlinə verməyi əmr etməkdədir: **“Həqiqətən Allah sizə əmanətləri sahiblərinə qaytarmanızı və insanlar arasında hökm verərəkən ədalətlə hökm vermənizi əmr edir...”** (Nisə).

Ona görə də işində əhil olmayan bir çoban sürüsünü qurda qapdırar. Ticarətdən anlamayan biri sərmayəsini batırır və iflas edər. İşini yaxşı bacarmayan bir həkimin xəstəsinə faydadan çox ziyanı dəyər.

Əmanətin ağır məsuliyyətini bildirən bir hədisi-şərifdə də belə buyururlur: “Dörd şey səndə varsa, dünyada itirdiklərinə üzülmə; əmanəti qorumaq, doğru danışmaq, gözəl əxlaq və halal ruzi.” (Müsnəd, Əhməd bin Hənbəl).

ÜMMƏT OLMAĞA MANEƏLƏR

Aprel ayı miladi təqvimlə Uca Allahın sevgili Rəsulu Hz. Muhammədin (s.ə.s) anadan olduğu aydır. Aradan on dörd əsr keçməsinə baxmayaraq Onu anlamaq üçün müxtəlif aspektlərdən əsərlər qələmə alınır və anladılır. Aydın məsələdir ki, Rəsulullahı düzgün tanıyıb qavraya bilməsək, dini məqsədinə uyğun şəkildə yaşaya bilmərik. Dinin təməli Quran ayələrinə və Rəsulullahın hədislərinə bağlıdır. Bunlardan biri nöqsan və əskik olarsa, dinin doğruluğundan danışmaq əbəsdir. Odur ki, Rəsulullahın hədisləri və sünnəsi dini tamamlayan ünsürlərdir. Ancaq günümüzə nəzər saldıqda üzülərək müşahidə edirik ki, hədislər və sünnələr həyatımızdan kənarlaşdırılıb. Həyat axışımızın sünnəyə/hədisə uyğun olub-olmadığı heç kim tərəfindən sorğulanmır. Halbuki Uca Allah Quranda belə buyurur: “**Ey iman gətirənlər! Allaha, Peyğəmbərə və özünüzdən olan ixtiyar (əmr) sahiblərinə itaət edin! Əgər bir iş barəsində mübahisə etsəniz, Allaha və qiyamət gününə inanırsınızsa, onu Allaha və Peyğəmbərə həvalə**

edin! Bu daha xeyirli və nəticə etibarilə daha yaxşıdır.” (ən-Nisa, 59) Yəni Allah və Rəsulu hər məsələdə müraciət yeriniz olsun. Bu yazımızda bizi Allah Rəsulunun sünnəsinə tabe olmaqdan mən edən və yaxud da ona tabe olmağın qarşısındakı maneələrdən bir neçəsinə toxunacağıq. Əgər bu manelər aradan qaldırılsa, həm dünya həyatımızdan zövq alar, həm də Allahın razılığına nail olaraq axirət həyatımızı qurtarıyıq. Bu maneələri fərdi və ictimai olaraq iki qrupa bölə bilərik. Fərdi maneələrin başında insanın həva və həvəsinə uyması gəlir. İnsanın nəfsi istək və arzuları ümumiyyətlə dinin ziddinə olanları xoşlayır. Bu mənada insana nəfs və həvasına uyması üçün şeytan köməklik etməkdə və ona vəsvəşələr verməkdədir. UcaAllah həva-həvəsinə uyanın Peyğəmbərə (s.ə.s) qarşı gələnlərdən olduğunu belə ifadə etmişdir: “**Əgər sənə (sənin bu təklifinə) cavab verməsələr, bil ki, onlar öznəflərinə uymuşlar. Allahdan bir dəlil (hidayət) olmayınca öz nəfsinə uyandan (Rəbbinə şərik qoşandan, küfr edəndən) haqq yolu**

daha çox azmış kim ola bilər?!” (Qəsas 50). Deməli, nəfsə uymağın qarşısını almaq üçün Rəsulullahın sünnəsini rəhbər tutmaq labüddür. Həddi aşmaq da sünnəyə tabe olmağın əngəllərindəndir. İslam dini bütün əməllərdə mötədillik əsasını tövsiyə edir. Odur ki, Həzrət Peyğəmbərin (s.ə.s) yolu mötədillik yoludur. Həmçinin ibadət və digər əməllərdə həddi aşmaq digər insanları da qorxuducu amillərdəndir. Libas, yemək kimi zəruri ehtiyaclarda həddindən artıq istifadə israf olduğu kimi, ibadət və digər dini əsaslarda da həddi aşmaq israfdır və haramdır.

Mücərrəd ağıl da sünnənin qarşısındakı manelərdən qəbul edilir. Əlbəttə ki, İslam dini ağıla və düşünməyə sövq edir və əhəmiyyət verir. Ancaq ağılın nassın (dini əsasların) önünə keçməsinə xoş baxmır. Çünki dini əsaslar vəhyə əsaslanırkən, ağıl nəfsə əsaslanır. Bu mənada ağıl əsas alanlar hər zaman Quran və Sünnələri yersiz şəkildə tənqidə tabe tutmuşlar. Yeri gəlmişkən onu da ifadə etmək istəyirik ki, əslində ağıl və nass bir-birinə mütabiqdir. Ancaq süni mübahisələr bunları bir-birinə təzadlaşdırmaqdadır.

Ümmət olmağın ictimai əngəllərinin başında əcnəbilərə bənzəmək gəlir. Bir müsəlman İslam mədəniyyətini əsas qəbul etməli, özünü bu mədəniyyətə uyğunlaşdırmalıdır. Bütün dünyanın qibtə ilə baxdığı Peyğəmbərimizin nümunəvililiyini göz ardı edərək, əslə bilinməyən qərbliləri və Qərb mədəniyyətini rəhbər və nümunə götürmək hər bir müsəlman üçün düşündürücü olmalıdır. Peyğəmbər (s.ə.s) də: *“Kim bir qövmə bənzəyirsə, onlardandır”* (Əbu Davud) və *“Bizdən başqasına bənzəyən bizdən deyil”* (Tirmizi) deyərək nümunə götürüləcək şəxslərin yaxşı seçilməsini tövsiyə etmişdir. Mədəniyyətinin əslini unudanlar mədəniyyətsiz qalar. Milli-mənəvi dəyərlərimizin əsası olan İslam dininə tabe olmağın önündəki ən əsas əngəl məhz bu düşüncə və anlayışdır. Unutmayaq ki, günəş Qərbdən deyil Şərqdən çıxır.

Batıl örf-adətlər də bizi dindən uzaqlaşdıran əsaslardır. Çünki xalq arasın-

Firqələşmək də ümmət olmağın manelərindəndir. Firqələşmək dində qadağan edilən xüsuslardandır. Firqələşmə təhlükəsi firqə mənfəətinə görə düşünmə təhlükəsini doğuran amildir. Firqəsini müdafiə etmək naminə nəfsə görə fətva vermək, sünnəyə uyğun olmayan fikirləri müdafiə etmək düşüncəsi müsəlmanların arasını ayıran xüsusdur.

da bəzi adət və ənənəyə çevrilmiş xislət və inanclar dinilənmişdir. Bir müsəlman adət və ənənəsinə sahib çıxmalıdır. Ancaq onu da unutmamalıdır ki, dini prinsiplərə əsaslanmayan, buna baxmayaraq dini libasa bürünmüş adətlər iman nöqtəyi-nəzərindən fəlakət səbəbidir. Sünnə adət-ənənənin gətirəcəyi fəlakətlərə qarşı ən güclü qalxandır. Sünnəyə görə hayatını tənzimləyən şəxs yersiz adət-ənənəyə sinə gərmiş olar. Çünki sünnə onun həyatının hər anına xitab edir. Hz. Peyğəmbər də bu incəliyə belə diqqət çəkir: *“Kim bizim əməlimizə uyğun olmayan əməli edərsə, o şey rədd olunar.”* (Müslim)

Firqələşmək də ümmət olmağın manelərindəndir. Firqələşmək dində qadağan edilən xüsuslardandır. Firqələşmə təhlükəsi firqə mənfəətinə görə düşünmə təhlükəsini doğuran amildir. Firqəsini müdafiə etmək naminə nəfsə görə fətva vermək, sünnəyə uyğun olmayan fikirləri müdafiə etmək düşüncəsi müsəlmanların arasını ayıran xüsusdur. Halbuki Uca Allah bu təhlükəyə düşməmək üçün **“Hamılıqla Allahın ipinə (dininə, Qurana) möhkəm sarılın və (firqələrə bölünüb bir-birinizdən) ayrılmayın!”** (Ali-İmran, 103) Unutmayaq ki, günümüzdə insanlar Quran və Sünnədən istifadə məsələsində hər nə qədər qüsurlu olsalar da, Quran və Sünnə nöqsansız və sağlamdır. Əngəllərə diqqət edilərsə, dinə müvafiq yaşamaq həmişə mümkündür.

Tanzaniyaya tibbi yardıma gedən
həmvətənlərimizlə müsahibə:

İNSANLARA YARDIM ETMƏYİN SEVİNCİNİ YAŞADIQ

Namiq Sərdarov

İrfan jurnalı: *Namiq bəy, Tanzaniyada həyata keçirdiyiniz xeyriyyəçilik fəaliyyətiniz ölkə mətbuatında kifayət qədər işıqlandırıldı. İndi isə birbaşa özünüzdən eşidək, nə idi bu fəaliyyətin əsas məqsədi?*

Namiq Sərdarov: Əvvəlcə həyata keçirmiş olduğumuz “Qafqazlardan Afrikaya Yardım Əli, Türkiyə - Azərbaycan Əməkdaşlığı Çərçivəsində Tanzaniyada Göz Əməliyyatı” layihəsini İrfan jurnalında işıqlandırıb Azərbaycan cəmiyyətinə bu nəcib fəaliyyət haqqında məlumat verdiyiniz üçün sizə və jurnal kollektivinə öz təşəkkürümü bildirirəm. Bu layihə Azərbaycan Respublikası “Gəncliyə Yardım Fondu”, “TİKA”-nın Bakı Koordinatorluğu, Türkiyənin “Yer Yüzü Doktorları”, Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında “QHT-lərə Dövlət Dəstəyi

Şurası” və Tanzaniyada fəaliyyət göstərən “Rehama” təşkilatı tərəfindən birgə həyata keçirildi. Layihə 15-22 fevral tarixləri arasında Şərqi Afrika ölkəsi olan Tanzaniyanın keçmiş paytaxtı Darüssalam şəhərinin yaxınlığında yerləşən Mukranqa qəsəbəsində icra olundu. Layihəyə Azərbaycan üç, Türkiyədən isə iki o moloq həkim könüllü olaraq cəlb edildi. Layihə çərçivəsində həkimlərimiz tərəfindən 550 insanın gözü müayinə edildi və 54 xəstənin gözündə katarakt əməliyyatı həyata keçirildi. Görmə qabiliyyəti zəif olan 163 xəstəyə isə eynəklər hədiyyə olundu.

Bundan əlavə azərbaycanlı xeyriyyəçilər tərəfindən qazdırılan, Azərbaycanın tanınmış mütəfəkkiri və din alimi olan Seyyid Yəhya Şirvaninin adına bir su quyusunun açılışında iştirak etdik. Bayram əhval-ruhiyyəsində təşkil olunan su quyusunun açılış mərsinində yerli xalqın sevinc göz yaşlarını və əllərində dalğalandırdıqları Azərbaycan bayraqlarını sevinc və qürurla seyr etdik. Qarşılaşdığım bu mənzərədən sonra düşündüm ki, insan həyatında suyun nə qədər qiymətli, nə qədər dəyərli olduğunu anlamaq üçün insanın Afrika coğrafiyasını görməsi şərtidir.

- Nə üçün bu layihə məhz Tanzaniyada həyata keçirildi?

- Əslində Afrika coğrafiyasında yaşayan insanlar zənginliklər içərisində yoxsulluğu yaşamağa məhkum ediləblər. Çünki bir çox Afrika ölkəsi yeraltı və yerüstü

təbii zənginliyə sahibdir. Lakin uzun illər Avropa ölkələri bu coğrafiyanın bütün sərvətini öz mənfəətləri üçün istifadə edərək yerli xalqı kölələşdirmək surətiylə istədikləri kimi idarə ediblər. Bu gün Tanzaniyanın durumuna nəzər etdiyimiz zaman bunu bariz şəkildə görmək mümkündür. Tanzaniya dünyanın ən az inkişaf etmiş 40 ölkəsindən biridir. Adam başına düşən illik gəlir 1.413 dollardır. Ölkə əhalisinin sadəcə 22 %-i elektrik enerjisi ilə təchiz olunur. Bu baxımdan Tanzaniyada bu cür layihələrin həyata keçirilməsinə ciddi ehtiyac var.

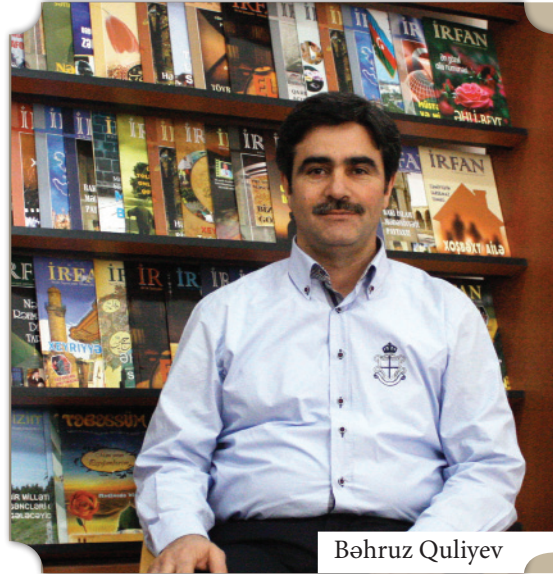
- Layihənin əhəmiyyəti barədə nə deyə bilərsiniz?

- Həyata keçirmiş olduğumuz bu layihənin bir çox yönələri ilə ciddi əhəmiyyətə malik olduğu düşüncəsindəyəm.

1. Bu layihə sayəsində ağır şərtlər altında yaşayan, maddi imkansızlıq səbəbi ilə ən zəruri sağlq ehtiyacını təmin edə bilməyən insanların sağlq problemi qismən həll olundu.

2. Azərbaycanla Türkiyə iki dost və qardaş ölkələrdir. Ölkələrimiz arasında siyasi, iqtisadi, mədəni və sosial sahələrdə bir çox əməkdaşlıqlar mövcuddur. Və bu günə qədər bu iki ölkə arasında bir çox sahədə beynəlxalq səviyyəli, dünya və Avropa ölkələri üçün stratejik əhəmiyyətə malik layihələr həyata keçirilib. Lakin bu iki ölkə QHT-ləri arasında əməkdaşlıq və birgə layihələrin icra olunması arzuolunan səviyyədə deyil. Bizim icra etmiş olduğumuz layihə bu yönüylə olduqca mühüm əhəmiyyətə malikdir.

3. İcra olunan bu cür humanitar layihələr xalqımızın tarixi köklərində, milli mədəniyyətində və adət-ənənəsində var olan, fəqət günümüzdə unudulan, möhtaclara əl tutmaq, kimsəsizlərə arxa durmaq və çarəsizlərə dayaq olma duyğusunu yenidən canlanacaq və bu həyat tərzinin cəmiyyətimizdə yenidən formalaşmasına yardımçı olacaqdır.

4. Doxsanıncı illərin əvvəlində başqa ölkələrdən yardım alaraq ayaqda durmağa çalışan ölkəmiz bu gün başqa ölkələrdə həyata keçirdiyi bu cür sosial və humanitar tipli layihələrlə artıq yardım alan ölkə deyil, yardım edən ölkə statusuna yüksəldiyini dünya ictimaiyyətinə sübut etməkdədir.

İcra etmiş olduğumuz bu layihədə əməyi keçən hər kəsə dərin minnətdarlığımı bildirir və gələcəkdə də buna bənzər layihələrin həyata keçirilməsi ümidi ilə sizlərlə vidalaşıram.

İrfan jurnalı: *Bəhrüz bəy, səhv etmiriksə, Afrikada ilk dəfə olurdunuz. Bizim üçün o bölgəni necə xülasə edərdiniz?*

Bəhrüz Quliyev: Bəli, mən ilk dəfə olmağıma baxmayaraq Afrika barəsində çox oxumuşdum. Ancaq ən həyəcanlı olanı Rəbbimizin o torpaqlarda sərgilədiyi böyük kainat kitabının kiçik bir səhifəsini oxumaq idi. Fərqli rəngdə insanlar, onların danışq dilləri, bitki örtüyü, okean, heyvanlar, hətta torpağın rəngi də başqa idi. Uzun sözün qısası, Afrika mənim üçün bir zikr ziyafəti oldu.

- Tibbi baxımdan məhrumiyyətlərin olduğu bir yerdə bu kimi fəaliyyətinizdə hansı çətinliklərlə üzləşirsiniz?

İmran Cərullazadə

- Niyyət xeyriyyəçilik olduqdan sonra çətinliklər haqda düşünürsən. Siz bu sualı verəndə öz-özümə fikirləşməyə başladım ki, görəsən hansı çətinlikləri çəkdik? Çətinlik çəkdiyimizi dilə gətirsəm, düşünürəm ki, bu işlərdən aldığım həzzə xələl gələr. Yeganə çətinlik bizim təşkilati işlərdə bəzi unutduğumuz məqamlarda idi. Onları da tezliklə aradan qaldırdıq.

- *Tanzaniyada neçə gün qaldınız və bu günlər ərzində konkret nə kimi fəaliyyətiniz oldu?*

- Afrikada 8 gün olduq. Ən həyəcanlı anlar Seyyid Yəhya Şirvani adına su quyusunun açılışı və Tanzaniyanın sabiq prezidentini müayinə etdiyim səhnə oldu. Ayrı-ayrı növlərdə 54 əməliyyat həyata keçirdik. Böyükü-küçü 560-dan çox ambulator pasiyentimiz oldu.

- *Sizcə bu kampaniyanın əsas əhəmiyyəti nədən ibarətdir?*

- Kampaniamızın ana istiqamətlərini 3 yerə bölmək olar. Sıralamada yanıla bilərəm, ancaq deyəcəyəm: İslam, dövlət və axirət.

İslam- oradakı insanlara dinimizin gözəlliyini göstərmək. Müsəlman qardaşlarımıza onların tək olmadığını və dinlərinə daha bərk sarılmalarını xatırlatmaq.

Dövlət- dövlətlərimizin, türkün insansevər, xeyirsevər olduğunu göstərmək. Onun bayrağını, dilini nümayiş etdirmək.

Axirət- Səmimi desəm, mənim əsas dərdim elə budur. Axirət üçün nə işə toplamaq. Ayrılkən bir daha oralara getməyi arzuladım. İndiki zamanda ən çox axirət azuqəsi mənə Afrikadadır.

İrfan jurnalı: *İmran bəy, səfər barədə nə deyə bilərsiniz?*

İmran Cərullazadə: Bu, mənim Afrikaya ilk səfərim idi. Bütün Afrikadan danışmaq düzgün olmaz, çünki biz ancaq Tanzaniyada olduq. Oradakı insanların yaşayış tərzini çox aşağı səviyyədədir. Onların tibbi köməkdən məhrum olması böyük bir problemdir. Oralarda olan xəstələri Azərbaycanda görmək mümkün deyil. Bizim xəstələrimizin demək olar ki, hamısı özləri həkimə gəlirlər. Amma Tanzaniyada əməliyyat olunan xəstələrin 80-90% ancaq işığı qaranlıqdan ayıra bilmirdilər və illər uzununu evdən bayıra çıxma bilməmişdilər. Tibbi yardımdan məhrum olmaqdan da böyük problemləri də vardı. Təsəvvür edin ki, insan bir vedrə su üçün gündə evdən 10 km. uzaqda olan quyuya gedib qayıtmalıdır.

- *Qeyd etdiyiniz şəraitdə tibbi baxımdan məhrumiyyətlərin olduğu yerdə bu kimi fəaliyyətinizdə hansı çətinliklərlə üzləşdiniz?*

- Çətinliklər bundan ibarət idi ki, xəstələr xəstəliyin ən son formasında gəlirdilər. Tibbi yardımdan məhrum olmalarına görə demək olar ki, xəstələrin əksəriyyəti özləri gəzmə bilmirdilər. Onları qohumları və ya kənddəki qonşuları gətirirdilər. İnsanlar bütün günü evdə oturub korluqdan əziyyət çəkirlər. Əməliyyatdan sonrakı gün isə öz ayaqları ilə evlərinə sərbəst gedirdilər.

- *Sizin sahənizə aid ən çox hansı xəstəlikdən əziyyət çəkirdilər?*

- Əksəriyyəti katarakt idi, 2-ci yerdə qlaukoma gəlirdi. Bir nəfəri isə pterigiumin əleyhinə əməliyyat etdik.

- *Ayrılarkən hansı təəssüratlarla ayrıldınız?*

- Bilirsiniz ki, dinimizdə yoxsullara və nədənsə əziyyət çəkənlərə kömək etmək ən böyük savab işlərdən biri sayılır, biz də öz borcumuzu səmimiyyətlə həyata keçirdik. Hər bir insanın həyatında elə anlar olur ki, o, başqalarına kömək etmək istəyir. Bu səfəri təşkil edənlərə təşəkkür edirəm ki, bizi belə bir xeyriyyə işinə ortaq etdilər

İrfan jurnalı: *Qoşqar bəy, yaxın sizin də Afrikaya ilk səfəriniz idi. İlk növbədə nələri vurulamaq istərdiniz?*

Qoşqar Məmmədov: İlk dəfə idi ki, Afrika qitəsində bir ölkədə olurdum. Sözü düzü, o bölgənin vəziyyəti haqda kitablardan, jurnallardan, internetdən az da olsa təəvvürüm var idi, ancaq öz gözlərimlə tanış olduqda vəziyyətin düşündüyümüzədən daha da acınacaqlı olduğunu şahidi oldum. Bizim Tanzaniyada olduğumuz şəhər, yəni Darussalam şəhəri ölkənin paytaxtdan sonrakı ən inkişaf etmiş şəhəri sayılsa da, ordaki məhrumiyyətləri sayıb qurtarmaq mümkün deyil. Bizim fəaliyyət göstərdiyimiz Tibbi Mərkəz Darussalam yaxınlığındakı Mkuranqa bölgəsində yerləşir və bu mərkəz ərazi üzrə bəlkə də yeganə xəstəxana olmasına baxmayaraq həddən artıq çatışmazlıqlarla qarşılaşdıq. Həm xəstəxananın durumu, həm maddi çatışmazlıqlar, həm anti-sanitariya qaydalarına əhəmiyyət verilməməklə qarşılaşmaq və həm də oradakı əməkdaşların aşağı təhsil səviyyəsi ilə də olsa əhaliyə xidmət etmək məcburiyyətində qaldığını görmək ağır idi.

- *Belə bir xeyriyyəçilik fəaliyyətində hansı hissləri yaşadınız?*

- Mən daha əvvəllər də xeyriyyə kampaniyalarında iştirak etmişdim, amma Afrikaya ilk dəfə idi gəldim. Orada o

insanları görəndə keçirdiyimiz hissləri sözlə ifadə etmək çox çətindir. Sadəcə onu deyə bilərəm ki, susuzluqdan əziyyət çəkən insanları suya qovuşdurmaq və bu yardımlarla sevindirmək, üzlərini güldürmək, o insanların əməliyyatdan sonra gözlərinin görməsinə necə sevindiklərinin şahidi olmaq bizə də hədsiz sevinc hissi yaşadı.

- *Yorulmadınız ki?*

- Düşünürəm ki, etdiyimiz hər hansı bir yaxşılığın sevinci bizdə yorğunluq hissi saxlasın. Ağır şərtlər altında da olsa, bu fəaliyyətimizi uğurla başa vurmaq bizim üçün çox önəmli idi və əlhamdulillah, bu yardımımızı uğurla həyata keçirdik.

- *Bildiyimizə görə bu sahədə hələ yeni addımlar atırsınız. Tanzaniyada yaşadığınız təcrübə sizin üçün nə ifadə edir?*

- Əlbəttə, bu kampaniyada iştirak etmək mənim üçün təcrübə olaraq da çox əhəmiyyətli oldu. Bu işdə mənə yardım etdiklərinə görə bütün həkim heyyyətimizə öz təşəkkürümü bildirirəm. Bu gözəl xeyriyyə yardımında haqqı keçən hər kəsə təşəkkür edirəm və Allahdan bu kimi işlər görməkdə bizə və bunu istəyən hər kəsə yardım etməsini diləyirəm.

ONLAR

Qorxu Və Ümid

ARASINDADIRLAR

Ötən yazımızda olduğu kimi bu yazıda da Qurani- Kərimin işığında Allahın dəyər verdiyi şərəfli möminlərin gözəl xüsusiyyətlərindən bəhs etməyə çalışacağıq.

Uca Rəbbimiz buyurur; Onlar (möminlər) belə deyirlər: **“Ey Rəbbimiz! Cəhənnəm əzabını bizdən sovuşdur. Şübhəsiz ki, onun (cəhənnəmin) əzabı həmişəlikdir!”** (Furqan, 65)

Bir insan öz işində, peşəsində nə qədər məsuliyyətli olarsa, o dərəcədə müvəffəqiyyətə nail olar, rəhbərləri tərəfindən mükafatlanar və təbriklər alar, heç vaxt başqaları tərəfindən məzəmmət və ya xoşagəlməz davranışla qarşılaşmaz. Mömin bir insan da məsuliyyətli olmalı, bu dünya həyatının bir gün mütləq bitəcəyini, xeyir və şər olaraq yığıb topladığı əməl

çuvalı ilə axirət diyarına köçəcəyini xatirindən heç vaxt çıxarmamalıdır. Hər bir əməlini, hər bir işini görən Rəbbi olduğunu və Onun göstərişi ilə bu əməlləri yazan, qeyd edən mələkləri olduğunu heç vaxt yaddan çıxarmamalı, qulluq vəzifəsini məsuliyyətlə və layiqincə yerinə yetirməlidir. Elə yuxarıda göstərilən ayədə də görürük ki, belə bəndələr cəhənnəm əzabının haqq olduğuna dərinəndən inanmış, aqibətlərinin necə olacağından narahatlıq hissi keçirərək hər zaman Rəblərinə sığınırlar. Bilirlər ki, peyğəmbərlərdən başqa heç kim son nəfəsi necə verəcəyindən və axirətdə hansı rəftarla qarşılaşacağından arxayın deyil. Eyni zamanda bu qorxu insanda məsuliyyət duyğusunu gücləndirir, hər bir addımını, hərəkətini tənzimləyir və təqva

həyatı yaşamasına kömək edir. Aqibətinin xeyirli olmasını istəyən möminlər bu ayədə olduğu kimi davamlı Rəblərdən yardım istəməli, qəbir əzabından, qiyamətin dəhşətindən və cəhənnəm odundan Allaha sığınmalıdır. Biz bunun bariz nümunəsini Rəsulullahın (s.ə.s) dualarında görürük. Rəsulullah (s.ə.s) namazın son oturuşunda hər zaman belə dua edərdi; *“Allahım! Qəbir əzabından, Cəhənnəm əzabından, həyatın və ölümün fitnəsindən, Dəccal Məsihin fitnəsinin şərinədən sənə pənah aparıram.”* (Buxari, 2/102)

Yenə ayədə buyrulur: **“Doğrudan da, ora nə pis məskən, nə pis yerdir.”** (Furqan, 66)

Həsən Bəsri həzrətləri deyir: *“Yəni onlar (möminlər) cəhənnəm əzabından çox qorxduqları üçün gündüzlər təvazö və vüqarla yaşayar, gecələr isə ibadətdə yorularlar.”* (M.Ə. Sabuni, Safvətut-Təfasir.4-294)

Qurani-Kərimin bir çox yerində bu kimi ayələr mövcuddur. Hamısını burada saymağa ehtiyac görmürük. Hər hansı bir məsələ çox təkrarlanırsa, bunun üstündə dayanıb fikirləşmək lazımdır. Niyə bu qədər təkrarlanır? Bunda nə kimi hikmətlər və ibrətlər var? Allah, haşa, əbəş və boş bir söz deməz. Deməli, bu çox mühüm məsələdir. Dünya həyatında hərsə gedəcəyiksə həmin yeri əvvəlcə araşdırırıq. Əgər oranın iqlimi soyuqdursa, pal-paltar götürürük, su olmayan bir yerdirsə özümüzdə su aparırıq, yəni həzrlərsiz getmirik. Gəlin görək axirət üçün də bu belədirmi? Çox təəssüf ki heç də belə deyil. Uca Rəbbimiz cəhənnəmin nə qədər pis bir məskən olduğunu bu qədər çox təkrarlamasına baxmayaraq, insanlar ora getmək üçün bir-biri ilə sanki yarışa girişiblər. Sanki hədəf oradır, sanki insan bunun üçün yaradılmışdır. Halbuki insan cənnətdə yaradılmışdır və Rəbbimiz bizi ora dəvət etməkdədir.

Allah (c.c) öz rəhmətinin əsəri ola-

raq bizə hər şeyi əvvəlcədən xəbər verməkdədir. Gəldiyimiz yeri və gedəcəyimiz yeri bildirməkdədir. Seçim yenə bizindir. Peyğəmbərlər, müqəddəs kitablar, cüzi iradə, ağıl, qəlb kimi vasitələr verib ki, biz özümüz bu vasitələrdən istifadə edib, haqqı batildən ayıraq, gedəcəyimiz yeri, hədəfi düzgün seçək. Baxın, Rəbbimiz başqa bir ayəsində hədəfi necə göstərməkdədir; **“Sonra da iman gətirən və bir-birinə səbr tövsiyə edən kimsələrdən olmaqdır. Onlar sağ tərəf sahibləridir! (əməl dəftərləri sağdan verilən cənnət əhli möminlərdir) Ayələri inkar edənlər isə sol tərəf sahibləridir! (əməl dəftərləri sol əllərinə verilən cəhənnəm əhli olanlardır) Onları hər tərəfi qapalı cəhənnəm gözləyir.”** (Bələd, 17-20)

Ümumiyyətlə hər-bir mömin öz sonu haqqında düşünməli, son nəfəsi, hesab və kitabı necə olacağı və gedəcəyi yerin hara olacağı haqqında hər zaman əndişə və qorxu içində olmalı, Allahın rəhmət və mərhəmətindən ümid kəsməməlidir. Buna islami terminologiyada *“bəynəl xovfi və rəca”* halı deyilir. Yəni bir yandan qorxu, bir yandan da ümid. Gəlin düşünək, düşmənlə və ölüm qorxusu ilə qarşı-qarşıya qalan birinin gözüne yuxu gedə bilərmi? Yaxud da hər-hansı bir şeydən zövq ala bilərmi? Təbii ki, yox. Əgər belədirsə və arxamızda hər an ruhumuzu alacaq ölüm mələyinin bizi təqib etdiyini dərk edirsə, şeytan və nəfs kimi bir düşmənimizlə qarşı-qarşıya olduğumuzun fərqi isə, bizə verilən həyat nemətini qəflət və oyun-əyləncə içində necə keçirə bilərik? Bir mömin öz məsuliyyətini dərk edər, ibadət və xidmət vəzifələrini haqqıyla yerinə yetirərsə, mərhəmətli olub, hər bir yaradılmışın haqqına-hüququna riayət edər və sonunun necə olacağı əndişəsini daşıyarsa, şübhəsiz ki, nicat tapan xeyirli zümrədən olar.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
فَاتِذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ ذَٰلِكَ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يُرِيدُونَ وَجْهَ
اللَّهِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

“Yaxın qohuma, yoxsula, yolda qalan müsafirə, Allahın vacib buyurduğu haqqını ver. Allah rızasını diləyənlər üçün bu daha xeyirlidir. Axirətdə nicat tapanlar məhz onlardır!”

Rum, 30/38

Mal-dövlət Allahın olub onu bəndələrinə ruzi olaraq verdiyinə görə onun ilk sahibi Allahdır. O, malın bir hissəsini bəndələri arasında bölüşdürmüşdür ki, onunla həm özlərinin, həm də başqa haqq sahibi insanların ehtiyaclarını qarşılasınlar. Bu ayədə məhz haqq sahibi olaraq yaxın qohum-əqraba, yoxsullar və müsafirələr qeyd olunur. Beləliklə ehtiyac içərisində olan yaxın qohumlara baxmaq və onun məişətini təmin etmək yaxınları üzərinə borcdur. Bunun bir əmr mahiyyəti daşdığını “ver” əmrindən başa düşmək mümkündür.

İnsanlara yardım etmək ehsan kimi qiymətləndirilmişdir. Ehsanda xüsusilə qohum olan insanlara üstünlük verilməsi onun əhəmiyyətini ön plana çıxarmaqda və daha da qüvvətləndirməkdədir. Qohumlara yardım etmə haqqı o qədər əhəmiyyətli hesab edilmişdir ki, bir şəxsə ölüm gəldikdə əgər hər hansı xeyirli əməli işləməyi tələb etsə və ya ölümündən sonra mal buraxsa digər vərəsələrin haqlarına da riayət edilərək haqsızlıq etməyəcək şəkildə vəsiyyət edilməsi əmr edilmişdir. Şübhəsiz bunun da öz ölçüləri vardır.

Uca Allah ayədə keçən üç qrupa yardım edilməsini əmr edərkən onlara möhtac olduqları məsələlərdə hədiyyə və ikram edilməsini, onlarla gözəl münasibətin davam etdirilməsini istəmişdir. Bu insanlara haqqını verməklə Allahın razılığını qazanmağı diləyənlər üçün daha xeyirli olduğunu və o şəxslərin qurtuluşa nail olacağını bildirmişdir. Müəyyən imkanlara sahib olan şəxs Allahın ona bəxş etdiyi zənginliyi digər insanlarla Allahın qoyduğu ölçülər daxilində paylaşmırsa, onların qarşılaşdığı problemlərin həllində köməklik göstərmirsə, qıscası dərdlərinə şərik olursa etdiyi digər ibadətləri naqis qalar və ibadət məfhumunun tələbləri yerinə gətirilmiş hesab edilməz. Çünki ibadətin məqsədi və qayəsi Allaha onun qoyduğu prinsiplərə riayət etməklə hasil olar. Əks halda zəngin bir insanın sadəcə namaz, həcc və s. kimi hərəkətlərinə arxalanaraq Allahın razılığını əldə edəcəyinə ümid etməsi kifayət etməz.

İnsanlar arasında kiçik məsələlərdən yaranan soyuqluq, küskünlük kimi hallar birinin digərinə yaxşılıq etməsinə mane olmamalıdır, tam əksinə bu halların aradan qaldırılması üçün kiçik bir yardım vasitəçi rolunu oynaya bilər. Bir hədisi-şərifdə ən fəzilətli və qiymətli sədəqənin bir-birinə düşmanlıq edən insanlara verilməsinin olduğu bildirilmişdir.

Uca Allah bizləri verdiyi malı, dövləti, hər cür maddi və mənəvi zənginliyi digər insanlarla paylaşmağı bacaran insanlar zümresindən eyləsin! Amin...

BİR HƏDİS

قَالَ سَلْمَانُ لِأَبِي الدَّرْدَاءِ : إِنَّ لِرَبِّكَ عَلَيَّ حَقًّا، وَلِنَفْسِكَ عَلَيَّ حَقًّا،
وَلِأَهْلِكَ عَلَيَّ حَقًّا، فَأَعْطَ كُلَّ ذِي حَقٍّ حَقَّهُ، فَاتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ، فَذَكَرَ ذَلِكَ لَهُ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «صَدَقَ سَلْمَانُ»

Salman (r.a), Əbu Dərdaya (r.a) belə demişdir: “Rəbbinin sənin üzərində haqqı vardır. Nəfsinin sənin üzərində haqqı vardır. Ailənin sənin üzərində haqqı vardır. Hər haqq sahibinə haqqını ver!. Əbu Dərda, Rəsulullahın (s.ə.s) yanına gələrək Salmanın ona dediklərini danışır. Rəsulullah (s.ə.s) ona: **“Salman doğru söyləmişdir”** cavabını verir. (Buxari, Ədəb, 86; Tirmizi, Zöhd, 63).

Bu hadisə belə gerçəkləşmişdir: Rəsulullah (s.ə.s) Salman ilə Əbu Dərda arasında qardaşlıq təsis edir. Bir gün Salman (qardaşı) Əbu Dərdanı ziyarət etmək üçün evinə gedir. Fəqət, Əbu Dərda evdə olmadığına görə onu (Əbu Dərdanın zövcəsi) Ümmü Dərda qarşılayır. Salman, Ümmü Dərdanı köhnə, yırtıq-yamaqlı paltarlar içində görüncə; Bu nə haldır? –deyə soruşur. Ümmü Dərda ona; Qardaşın Əbu Dərdanın dünya ilə bir əlaqəsi yoxdur (gecə-gündüz ibadətlə məşğuldur) cavabını verir. Bu əsnada Əbu Dərda gəlir və Salmana salam verərək onun üçün yemək hazırlatdırır. Əbu Dərda, Salmana; Buyur ye, mən oruçluyam deyir. Lakin Salman; Sən yemədikcə mən də yeməyəcəyəm deyərək əlini yeməyə uzatmır. Bunu gören Əbu Dərda (nafilə orucunu pozaraq) onunla süfrəyə oturur. Gecə olur. Əbu Dərda gecənin ilk üçdə birində namaza qalxmaq istəyir. Bunu gören Salman; Yat! –deyərək ona mane olur. Gecə yarısı Əbu Dərda yenə ibadət etmək üçün qalxmaq istəyincə, Salman yenə ona yat deyərək qalxmasına mane olur. Gecənin son üçdə biri olunca Salman Əbu Dərdaya; İndi qalxa bilərsən deyir. Hər ikisi qalxıb namaz qılırlar. Namazdan sonra Salman, Əbu Dərdaya yuxarıda qeyd olunan çox dəyərli sözləri söyləyir. Rəsulullah (s.ə.s) də Salmanın etdiklərini təsdiqləyərək **“Salman doğru söyləmişdir”** buyurur.

Hər bir fərd, dünyaya gəliş məqsədinə uyğun olaraq yaşamalı və axirət ilə dünya arasındakı tarazlığı düzgün təyin etməlidir. Tamamiylə dünyaya bağlanaraq axirəti unutmaq hər iki dünyanın məhvi olduğu kimi, dünyadan əl-əmək çəkərək yalnız axirət üçün çalışmaq da Allahın bəxş etdiyi dünya nemətindən məhrum qalmaq deməkdir. Allah Təala, Qurani-kərimdə bu mövzunu belə açıqlamışdır. **“Allahın sənə verdiyi ilə Axirət yurduna can at. Dünyadakı nəсібini də unutma.”** (Qəsəs 28/77) Allah Rəsulu (s.ə.s) də **“Hamınız ‘çobansınız’ və hamınız himayəniz altında olanlara görə məsul-sunuz”** (Buxari, Nikah, 90) buyurmaqla insanın idarəsi altında olanlara qarşı məsuliyyət şüuru içərisində davranaraq hər haqq sahibinə haqqını verməyi tələb etmişdir. Unutmamaq lazımdır ki, Haqqı haqq sahibinə vermək ədalət, haqqı haqq sahibindən məhrum etmək də zülmüdür.

HAQQ DOSTLARINDAN HİKMƏTLƏR CƏFƏRİ-SADİQ (Q.S)

-3-

Cəfəri-Sadiq həzrətləri buyurur:

“Rəsulullah ﷺ -in zahirində yaşayan kəs sünnidir. Onun (həm zahir, həm də) batinində yaşayan kəs isə sufidir.”¹

[İnsan oğlunun yaradılışdan gələn iki tərəfi var:

1) Turabi, yəni torpaqdan yaradılmış cismani tərəfi.

2) Ruhi, yəni dəruni və qəlbi tərəfi.

İnsan oğlu ruhi və cismani quruluşdan ibarət olduğu kimi ilahi əmr və qadağalar da insanın həm zahirini, həm də batinini tənzimləyir.

Məqbul qulluq həyatı üçün bədən və ruh, ağıl və qəlb, maddə və məna daim ahəng içində olmalıdır. Çünki bədənsiz namaz qıla, oruc tuta bilmərik. Xeyirli və saleh əməllər işləyə bilmərik. Lakin bədən insanın əsas varlığı deyil. Bədən bir növ ruhun libası kimidir. Ona görə də bədənə hökmü ölümə sona çatır.

Düşündüyümüz zaman iki qapılı karvansaraya bənzəyən bu dünya Hz. Adəm (ə) -dən bugünə qədər saysız-hesabsız insanın gəlişi ilə bir qapıdan dolub, digə-

rindən boşalıb. Torpaqdan yaranan insanın təkrar torpağa qayıdışı ilə yaşanan bu dövriyyə qiyamətə qədər davam edəcəkdir. Üstündə gəzdiyimiz yer üzü bir tərəfdən dünyaya gələcək bütün insanların mayasını/nüvəsini özündə saxlayarkən, digər tərəfdən də bu günə qədər gəlib-keçmiş milyardlarla insanın torpağa dönmüş cəsədləri ilə doludur... Sanki üst-üstə düşən milyardlarla kölgə kimidir... Sabah biz də torpağın qoynuna girərək bu qaranlıq kölgənin içində yerimizi tutacağıq. Ondan sonra isə əbədi həyat başlayacaq.

Məhz həmin əbədiyyət səfərində bizə cismani gücümüz və gözəlliyimiz yox, qəlbi gözəlliyimiz və bunun isbatı olan saleh əməllərimiz fayda verəcək.

Ona görə də **Mövlana həzrətləri** belə nəsihət edir:

“Vücudunu həddən artıq bəsləməyə çalışma! Çünki o, sonunda torpağa veriləcək qurbandır. Sən könülünü feyz bulaqlarından doldurmağa bax. Çünki ucalara gedəcək və şəraflənəcək olan odur...”

Ruhuna mənəvi qidalar ver. Kamil düşüncə, incə anlayış və ruhi qidalarla bəslə ki, gedəcəyi yerə güclü və qüvvətli getsin!”.

Əslində bu fani imtahan dünyasına göndərilməyimizdən məqsəd də nəfsani ehtirasları kənarlaşdıraraq mənən təmizlənmiş səlim bir qəlb ilə Rəbbimizin hüzuruna qayıda bilməkdir. İnsanın bu qayəyə çatması üçün Allah-Təala ilahi kitablar, peyğəmbərlər və mürsidi-kamillər lütf etmişdir.

Uca Allah bu lütfünün ən mükəmməlini isə insanlıqda təcəlli edən ilahi sənətin ən müstəsna xariqəsi olan **Həbib-i-Əkrəm** ﷺ-in misilsiz nümunəvi şəxsiyyətində sərgiləmişdir.

Hidayət rəhbərimiz Qurani-Kərimin canlı təfsirindən ibarət olan nəbəvi həyat Rəbbimizin biz qullarından istədiyi **“kamil insan”** modelinin ideal nümunəsidir.

Fəqət **Cəfəri-Sadiq həzrətlərinin** də işarə etdiyi kimi, Allah Rəsulunu özümüzə rəhbər seçərkən onu yalnız şəkli və zahiri tərəfi ilə deyil, bununla yanaşı ruhi, dəruni və əxlaqi tərəfi ilə də gücümüz çatdığı qədər nümunə götürməliyik. Əks təqdirdə sanki bir qanadla uçmağa çalışan quş kimi qulluğumuz da Haqqın rizasına vüsət yolunda nöqsanlı qalar.

Bu baxımdan Rəsulullah ﷺ-i söz, fel və davranışları etibarilə tanımaq qədər Onun könül dünyası ilə də yaxından tanışlıq zəruridir. Bu isə Allah Rəsulunu

- ✓ Daim axirəti seçməsi,
- ✓ Zöhd və riyazəti,
- ✓ İxlas və təqvası,
- ✓ Ehsan və müraqibə həssaslığı,
- ✓ İbadətlərdəki xüsu halı,
- ✓ İlahi qüdrət və əzəmət təcəlliləri qarşısında Allah qorxusu, acizlik, heçlik hissiyatı və dərin təfəkkürü,
- ✓ Bəşəri davranışlarda müstəsna nəzakət, zəriflik, ədəb və həyası,
- ✓ Bütün məxluqata qarşı geniş şəfqət və mərhəməti,

Üstündə gəzdiyimiz yer üzü bir tərəfdən dünyaya gələcək bütün insanların mayasını/nüvəsini özündə saxlayarkən, digər tərəfdən də bu günə qədər gəlib-keçmiş milyardlarla insanın torpağa dönmüş cəsədləri ilə doludur... Sanki üst-üstə düşən milyardlarla kölgə kimidir... Sabah biz də torpağın qoynuna girərək bu qaranlıq kölgənin içində yerimizi tutacağıq. Ondan sonra isə əbədi həyat başlayacaq.

*“Mən Allah Rəsulunu sevirəm”
demək kifayət etmir. Seviriksə, Onun
əxlaqi və qəlbi həssasiyyətləri bizə nə
qədər sirayət edir? Mərhəmətimiz nə
qədər, şəfqətimiz nə qədər, əxlaqımız
hansı səviyyədə?.. Dünya ilə axirət
arasında seçim qarşısında qalan-
da “əsas həyat axirət həyatıdır”
deyə bilirikmi? Lazım gəldikdə
nəfsimizdən fədakarlıq edib din
qardaşımızı özümüzlə tərcih edə
bilirikmi? Yoxsa bütün bu sevgi
ifadələrimiz əsilsiz bir iddiadan
ibarətdir?..*

✓ Misli görülməmiş comərdlik, fədakarlıq və qayğıkeşliyi kimi, bütün örnək halları və əxlaqi cəhətiylə də tanımaq deməkdir.

Təsəvvüfi tərbiyənin əsasını Hz. Peyğəmbərin zahiri və batini bütün hal və hərəkətlərində bütünləşmə cəhdi təşkil edir. Rəsulullahın halı ilə həmhəl olmaq, əxlaqla əxlaqlanmaq üçün Onun sünnələrinə dəqiqliklə riayət etməklə yanaşı qəlbi keyfiyyətlərindən də faydalanmağa çalışmaqdır. Bu sayədə dini **şəriət, təriqət, həqiqət və mərifət** kamilliyi ilə idrak edib yaşamağa cəhd göstərməkdir.

Dini dərk edib yaşamaq xüsusundakı bu qəlbi dərinlik fərqlərini məşhur misalla xülasə edə bilərik:

* **Şəriətdə** doyandan sonra yemək israfdır.

* **Təriqətdə** doyana qədər yemək israfdır.

* **Həqiqətdə** kifayət miqdarını Allahın hüvurundan qafil olaraq yemək israfdır.

* **Mərifətdə** isə bütün bunlara əlavə olaraq nemətlərdəki ilahi təcəlliləri idrak etmədən yemək israfdır. Çünki Al-

lah-Təalanın yaratdığı hər varlıq Onun sonsuz qüdrət və əzəmətinin dəlili mahiyyətindədir.

Məhz təsəvvüf Hz. Peyğəmbərin nümunəvi əxlaqından və könül aləmindən əks edən bu kimi qəlbi həssaslıqları və təfəkkür dərinliyini bütün qulluq həyatına nəqş edə bilmə cəhdindən ibarətdir.

Haqq-Təala Həbib-i Əkrəm ﷺ-i “misilsiz nümunəvi şəxsiyyət” olaraq qiyamətə qədər gələcək bütün insanlığa erməğan etmişdir. Xüsusilə zəmanəmizdə Rəsulullahın nümunəvi şəxsiyyət və xarakteri ilə birlikdə qəlbi həssaslığını da bütün ehtişamı ilə idrak etməyə möhtacıq. Aləmlərə rəhmət olaraq göndərilən Allah Rəsulunun müsəlman və ya qeyri-müsəlman, canlı və ya cansız bütün məxluqata şamil olan mərhəmət duyğusunu bu gün daha çox idrak etmək məcburiyyətindəyik.

Kainatın iftixar qaynağı Rəsulullah ﷺ-in acından qarnına daş bağladığı zamanlar olardı, günlərlə evində ocaq yanmaz, yemək tapılmazdı. Lakin əlinə dünya malı düşən kimi –borcu varsa, onu ödəmək üçün ayırdığı xaric- özü üçün heç nə saxlamazdı. Özü möhtac olsa da israrla nəyi varsa, möhtaclara infaq edərdi. Bu hal Rəsulullah ﷺ üçün misilsiz ləzzət idi. Əshabının ehtiyacını təmin etmədən özünün və ailəsinin ehtiyacını düşünməzdi. Hər halda “əvvəlcə ümmətim” deyər, ümməti hüzura qovuşmadan rahatlıq tapmazdı.

Qeyd edəcəyimiz hadisə bu nəbəvi həssasiyyətin necə də gözəl nümunəsidir:

Səhabədən **Əbu Hüreyrə** ؓ bir gün çox acmış, yeməyə heç nə tapmadığı üçün də qarnına daş bağlamışdı. Belə bir vəziyyətdə **Hə. Əbu Bəkr**lə qarşılaşdı və onu doyuracağını ümid edərək bir ayə haqqında sual verdi. Həzrət Əbu Bəkr isə suala cavab verdikdən sonra getdi. Daha sonra **Hə. Ömər** gəldi. O da eyni cür rəftar etdi. Çünki o anda heç birinin imkanı

yox idi. Bu zaman **Allah Rəsulu** ﷺ Əbu Hüreyrəni gördü və qəlbindən keçəni üzündən oxuyaraq onu evinə dəvət etdi.

Rəsulullahın evinə bir az süd gətirmişdilər. Əbu Hüreyrə südü görüb sevindi. Lakin Allah Rəsulu Əbu Hüreyrəyə Suffə əshabını çağırmağı əmr etdi. Suffə əshabı özünü tamamilə İslamı öyrənməyə həsr etdiyi üçün dünyalıq qazanmaqla məşğul olmayan kasıb səhabələrdi.

Allah Rəsulunun Suffə əshabını dəvət etməsi Əbu Hüreyrənin o qədər də xoşuna gəlmədi. Çünki içəcəkləri süd onlara kifayət etməyəcəkdi. Lakin Allah Rəsulunun əmrinə itaətsizlik də olmazdı. Bu düşüncə ilə dərhal gedib Suffə əshabını dəvət etdi.

Rəsulullah Əbu Hüreyrəyə tapşırırdı ki, südü bir-bir bütün Suffə əshabına təqdim etsin. Qabı əlinə alan hər səhabə doyunca süddən içdikdən sonra Əbu Hüreyrəyə verdi. Bütün Suffə əshabı içdikdən sonra Əbu Hüreyrə ﷺ qabı Rəsulullah ﷺ-ə uzatdı. Allah Rəsulu əlinə aldığı qabı Əbu Hüreyrəyə verərək:

“– *Otur, iç!*”,- buyurdu. O da oturub doyunca içdi. Nə zaman qabı Rəsulullaha vermək istəsə, təkrar:

“– *Otur, iç!*”,- buyurdu. Nəhayət, Əbu Hüreyrə ﷺ:

“– Xeyr, Səni haqq peyğəmbər olaraq göndərən Allaha and olsun ki, artıq içəcək yerim qalmadı”,- dedi. Nəhayət, Rəsulullah ﷺ qabı əlinə götürdü, Allaha həmd etdi, bismillah deyərək qalan südü içdi.” (Bax. Buxari, Riqaq, 17)

Məhz Allah Rəsulunun könül iqlimindən hissə alan Peyğəmbər aşıqları da yer üzündə üşüyən möminlər var olduqca isinə bilməyən, qonşuları ac ikən tox yata bilməyən, din qardaşlarının iztirabı ilə kədərlənən, özünü məzluma, qəribə, yetimə və kimsəsizə zəmin bilən və könuələrini bir rəhmət dərgahı halına gətirmiş olan ali ruhlardır.

Görəsən, bizim könül dünyamız bu qəlbi duyğulardan nə qədər nəsim almışdır? Bu nəbəvi həssas ölçülər vicdanlarımıza nə qədər tanış gəlir? Ağır iztirablar içində qıvrılsa da yüksək həya, iffət və heysiyyəti səbəbilə heç kimə ehtiyacını ərz edə bilməyən qəlbiqırıq din qardaşlarımızı simasından tanıya biləcək könül gözüne sahibikmi? “Əvvəlcə nəfsim” demək yerinə, “əvvəlcə din qardaşım” deyə biləcək qayğıkeş ruha sahibikmi?..

Allah-Təala əziz Peyğəmbərini bizə belə təqdim edir:

“Sizə özünüzdən bir peyğəmbər gəl-di ki, sizin əziyyətdə (məşəqqətdə) düş-məyiniz ona ağır gəlir, o sizdən (sizin iman gətirməyinizdən) ötrü təşnədir, möminlərə qarşı rauf (şəfqətli), rəhim-dir (mərhəmətlidir)!” (Tövbə, 128)

Yəni Uca Rəbbimiz Rəsulunun üm-mətinə olan məhəbbət və düşkünlüyünü özünə aid iki böyük sifət olan **“rauf”** və **“rəhim”** ilə ifadə edir. Zira Allah Rəsu-

lu şəfqətli bir ananın övladına olan məhəbbət və mərhəmətindən daha çoxunu ümməti üçün his sedirdi. Bunun saysız-hesabsız nümunələrini dəfələrlə həyatında göstərmişdir.

Bir səfərə gedəndə ordunun ən önündə irəliləyərək ümmətinə düşər ola biləcək əziyyət və məşəqqətlərə əvvəlcə özü sinə gərmək istəyir, geri qayıdarkən də ən arxadan gələrək yaralı və kədərli müsəlmanlara kömək edir, onların dərdlərinə şərik olaraq təsəlli verirdi.

Həmçinin o **Rəhmət Peyğəmbəri** ﷺ:

“Mən hər möminə öz nəfsindən daha yaxınam. Bir adam öldüyü zaman malı qalarsa, o mal yaxınlarına aiddir. Lakin borcu və ya yetimləri qalmışsa, həmin borc mənə aiddir, yetimlərə baxmaq da mənim vəzifəmdir”,- buyururdu. (Müslim, Cümə, 43; İbn Macə, Müqəddimə, 7)

Ömrü boyu ümmətinin yaxşılığı üçün çırpındığı kimi vəfatından sonra da üm-

mətinin dərdiylə dolu olacağını belə ifadə edirdi:

“Həyatım sizin üçün xeyirlidir. Başınıza bəzi hadisələr gələr, bunun üzərinə sizə ilahi vəhy və hökmlər nazil olar. Vəfatım da sizin üçün xeyirlidir. Əməlləriniz mənə ərz olunar. Gözəl bir əməl gördüyüm zaman Allaha həmd edərəm, pis bir əməlinizi gördükdə də sizin üçün Allahdan bağışlanma diləyəərəm” (Hey səmi, IX, 24).

“Diqqətli olun! Mən yaşadığım müddətdə sizin üçün əmin-amanlığa vəsiləyəm. Vəfat etdikdən sonra isə qəbrimdə: “Ya Rəbbi, ümmətim, ümmətim!..”, -deyə-deyə sura üfürülənə qədər nida edəcəyəm...” (Əli əl-Müttəqi, Kənzul-Ummal, c. 14, s. 414)

Gördüyümüz kimi Allah Rəsulunun ən böyük dərdi ümmətinin səadəti və əbədi qurtuluşu idi. Ömrü boyu olduğu kimi indi də bərzəx aləmində ümmətini dilindən və könlündən düşürməyib Rəsulullah ﷺ-ə eyni eşq və məhəbbətlə cavab verə bilmək Ona ümmət olmaqla şərəflənən hər bir möminin vəfa borcudur.

Bəs bu xüsusda bizim vəziyyətimiz necədir? Allah Rəsulu qiyamətə qədər qəbrində bizim üçün dua edərkən, bizim arzularımız, istək və hədəflərimiz nə qədər “nəfsi-nəfsi” eqoizmi izhar edir, nə qədər “ümməti-ümməti” qayğısı daşıyır?

Rəsulullah ﷺ-in ümməti üçün etdiyi bir çox duasındakı arzularının gerçəkləşməsi yolunda hansı cəhdləri etdik? Nəbəvi bir arzusunun həyata keçməsi uğrunda hansı dünyəvi arzumuzdan üz çevirdik?

Ümməti-Muhammədin maddi və zahi-ri ehtiyacları ilə birlikdə mənəvi və imani dərdlərinin nə qədəri ilə maraqlana bildik?

Millətimizin din, iman və əxlaq sahəsində yaşadığı dəhşətli erroziyanın qarşısını ala bilmək üçün hansı mücadiləni verdik?

Alla Rəsulu ﷺ sevincdə və kədərdə, zəfərdə və məğlubiyyətdə, bolluqda və

qıtlıqda daim “**əsas həyatın axirət həyatı olduğu**”nu vurğulamış və:

“Allahım, bizi dinimizdə müsibətə düşər etmə! Dünyanı ən böyük düşüncəmiz və qayamiz, emlimizin çata biləcəyi son nöqtə qılma!...”,- deyə dua etmişdir. Bəs bizim dərdlərimizin və təlaşlarımızın əsas ağırlığı dini və uxrəvi məsələlərdir, yoxsa gündəlik dünyəvi təlaşlar və nəfsani ehtiraslardır?..

Gündəlimizi məşğul edən saysız təlaş və qorxularımız içində “**son nəfəs**” qorxusu, “**axirət**” təlaşı və “**ümməti-Muhamməd**”in dərdləri neçənci sırada yer alır?..

Unutmayaq ki, Allah Rəsulunun biz ümməti ilə bağlı bütün bəyanları hər birimizə böyük bir məsuliyyət yükləyir. Biz də o “**rauf və rəhim**” Peyğəmbərə vəfa göstərərək ümmətin dərmini çəkməli, Rəsulullahın gül üzündə bir təbəssüm ola bilmək səyləri ilə çırpınmalıyıq.

İslam alimləri yer üzünün hansısa bölgəsində zülmə məruz qalan, əsir düşən və ya əzilən din qardaşlarına kömək etməyə gücü çatdığı halda yardım etməyən müsəlmanların böyük günaha batacaqları xüsusunda ittifaq etmişlər.

Bu gün Myanma, Suriya, Afrika və digər İslam torpaqlarındakı din qardaşlarımızın acınacaqlı halı bizim üçün ilahi imtahan tablosudur!..

Biz ümmətin dərdiylə dərdlənib Allah Rəsulunun əmanətinə nə qədər sahib çıxıb bilərsək, Rəsulullahın mübarək siması da bizim sayəmizdə həmin nisbətdə güləcəkdir. Lakin –Allah qorusun- biz eqoizm bataqlığına düşüb nəfsani didişmələrlə din qardaşlığı hüququnu tapdalayarsaq, bu dəfə də Onun rəqiq və lətif ruhu bizim ucbatımızdan inciyəcək, hüznə qərqlənəcək.

Necə ki, **Rəsulullah** ﷺ qəlbini titrədən bu təlaş biz ümmətinə xəbərdarlıq edərək belə dilə gətirmişdir:

Həqq-Təala Həbib-i Əkrəm r -i “misilsiz nümunəvi şəxsiyyət” olaraq qiyamətə qədər gələcək bütün insanlığa ərməğan etmişdir. Xüsusilə zamanəmizdə Rəsulullahın nümunəvi şəxsiyyət və xarakteri ilə birlikdə qəlbi həssaslığını da bütün ehtişamı ilə idrak etməyə möhtacıq. Aləmlərə rəhmət olaraq göndərilən Allah Rəsulunun müsəlman və ya qeyri-müsəlman, canlı və ya cansız bütün məxluqata şamil olan mərhəmət duyğusunu bu gün daha çox idrak etmək məcburiyyətindəyik.

“Mən axirətə sizdən əvvəl gedəcəyəm və sizin üçün hazırlıq görəcəyəm, sizin Allah yolundakı xidmətlərinizə şahidlik edəcəyəm. Görüş yerimiz Kövsər hovuzunun yanındır. Mən hal-hazırda olduğum yerdən Kövsər hovuzunu görürəm. Sizin Allaha şərik qoşmağınızdan qorxmuram. Amma dünya ehtirası ilə bir-birinizi qırmağınızdan qorxuram” (Buxari, Məğazi, 17; Müslim, Fəzail 31).

Unutmayaq ki, məhşərin o dəhşətli anında Allah Rəsulunun şəfaətinə möhtacıq. Onun bayrağı altında toplaşib kövsər hovuzunda rahatlıq tapmağa möhtacıq. Yəni Ona yaxın olmaq və Onunla birlikdə olmaq ən həyati zərurətdir.

Bu yaxınlıq və bərabərliyin yolunu isə **Könüllər Sultanı** belə müjdələyir:

“İnsan sevdiyi ilə bərabərdir” (Buxari, Ədəb, 96).

Lakin bu bərabərliyin həqiqəti hal bərabərliyi, əməl bərabərliyi, əxlaq bərabərliyi, duyğu və fikir bərabərliyi, xü-

lasə, istiqamət bərabərliyidir. Allah Rəsulunun ümmətinə təşnə olmasında Onunla birlikdə olmaqdır. İbadətlərdəki xüšu halında Onunla bərabər olmaqdır. davranışlarındakı nəzakət və zərifliyində Onunla bərabər ola bilməkdir...

Belə bir bərabərlik olduqdan sonra ən uzaqdakı adam belə yaxın sayılar. Lakin bu bərabərlik yoxdursa, ən yaxındakı belə uzaq sayılar. Yağan ilahi rəhmətdən yalnız nəfsini torpaq kimi qəbuledici hala gətirənlər istifadə edə bilərlər. Lovğalıq, təkəbbür və eqoizm səbəbilə daşlaşmış xam nəfslərə isə eynilə bərk qayalıqlar kimi üzərlərindən axıb gedən yaz yağışının rəhmət damlalarından pay ala bilməzlər.

Mövlana həzrətləri ilahi rəhmətin iki böyük təcəlligahı olan **Qurani-Kərim** və **Allah Rəsuluna** yaxınlıq və onlardan istifadə xüsusunda insanların vəziyyətini belə təşbeh edir:

“Günəş quru budağa da, yaş budağa da yaxındır (hər ikisinə işıqlandıran və isidən şüalarını əsirgəməz). Lakin zamanı gəldikdə yetişmiş, ləzzətli və gözəl ətirli meyvələrini yeyəcəyin yaş və təzə budağın günəşə yaxınlığı hara, quru budağın yaxınlığı hara?!”

Quru budaq günəşə yaxın olduğu üçün daha da qurumaqdan (və yandırılacaq odun olmaqdan) başqa nə əldə edə bilər?!”

Allah-Təala ayeyi-kərimədə belə buyurur:

“Biz Qurandan möminlər üçün şəfa və mərhəmət olan ayələr nazil edirik. O, zalımların (kafirlərin) ancaq ziyanını artırır.” (əl-İsra, 82)

Deməli, Qurani-Kərim və Rəsulullahə həqiqi yaxınlığımız yalnız mənəvi istifadəmiz və həmhəl olmamız ölçüsündədir.

Bir gün **Allah Rəsulu** belə buyurdu:

- Qardaşlarımızı görməyi çox istədim. Onlar üçün darıxdım!

Əshabi-kiram:

- Biz Sənin qardaşların deyilikmi, ya Rəsulallah?,- dedikdə Allah Rəsulu buyurdu:

- *Siz mənim əshabımsınız. Qardaşlarımız isə hələ dünyaya gəlməyənlərdir.*

- Ümmətinizdən hələ dünyaya gəlməyənləri necə tanıyacaqsınız, ey Allahın Rəsulu?,- deyə sual verdikləri zaman:

- Düşün ki, bir adamın ayaqları və üzü ağ olan atı var. Həmin adam bu atını hamısı qara olan bir at ilxısının içində tanıya bilməzmi?,- deyə soruşdu. Əshabi-Kiram:

- Bəli, tanıyar, ya Rəsulallah!,- dedilər. Allah Rəsulu belə buyurdu:

- *Məhz onlar da dəstəmaz üzvləri ağappaq olduğu halda gələcəklər. Mən əvvəlcə gedib hovuzumun başında onlara ikram etmək üçün gözləyəcəyəm. Diqqət edin! Bəziləri vəhşi dəvənin sürüdən qovulub uzaqlaşdırıldığı kimi mənim hovuzumdan qovulacaqlar. Mən onlara "bura gəlin",- deyəcəyəm. Mənə "Onlar səndən sonra hal-larını dəyişdirdilər (Sənin sünnəni tərk edib başqa yollara düşdülər)" ,- deyiləcək. Bu zaman mən də "Uzaq olsunlar, uzaq olsunlar!",- deyəcəyəm". (Müslim, Təharət, 39)*

Deməli, Allah Rəsulu ilə axirətdə bərabər ola bilməyin yolu bu dünyada daim Onunla olmaqdan keçir. Onun bizə bəslədiyi məhəbbət və həsrəti qarşılıqsız qoymayıb hər vasitə ilə Ona məhəbbət və bağlılığımızı yeniləməli və canlı tutmalıyıq. Çünki əsil məhəbbət iki qəlb arasında cərəyan xətti qurar. Bu xətt vasitəsilə davamlı "hal nəqli" gerçəkləşər. Həqiqi mənada sevən adama sevdinin hal və hərəkətləri davamlı olaraq əks edər.

Yəni sevən sevgisi nisbətində sevdininə bənzəyər, onun şəxsiyyət və xarakterindən pay götürər. Rəsulullah ﷺ -dən alacağımız ən mühüm mənəvi təhsil da-

"Mən axirətə sizdən əvvəl gedəcəyəm və sizin üçün hazırlıq görəcəyəm, sizin Allah yolundakı xidmətlərinizə şahidlik edəcəyəm. Görüş yerimiz Kövsər hovuzunun yanındır. Mən hal-hazırda olduğum yerdən Kövsər hovuzunu görürəm. Sizin Allaha şərik qoşmağınızdan qorxmuram. Amma dünya ehtirası ilə bir-birinizi qırmağınızdan qorxuram".

xili dünyamızı Onun könül iqlimindəki hissiyatla müştərək hala gətirə bilməkdir.

Bir sözlə, "Mən Allah Rəsulunu sevirəm" demək kifayət etmir. Seviriksə, Onun əxlaqi və qəlbi həssasiyyətləri bizə nə qədər sirayət edir? Mərhəmətimiz nə qədər, şəfqətimiz nə qədər, əxlaqımız hansı səviyyədə?... Dünya ilə axirət arasında seçim qarşısında qalanda "əsas həyat axirət həyatıdır" deyə bilirikmi? Lazım gəldikdə nəfsimizdən fədakarlıq edib din qarşımızı özümüdə tərcih edə bilirikmi? Yoxsa bütün bu sevgi ifadələrimiz əsilsiz bir iddiadan ibarətdir?..

Zaman Allah Rəsuluna məhəbbətlə bağlılıq xüsusunda halımızı gözdən keçirmə zamanıdır. Nöqsanlarımızı görüb düzəltməyə cəhd etmək vaxtıdır...]

Allah-Təala hər birimizə Əziz Peyğəmbərinin könül iqlimindən pay götürməyi nəsim etsin! Qəlblərimizi Onun sevgisiylə, həyatımızı da Onun sünnəsiylə bəzəsin. Axirətdə şəfaətinə nail eylesin...

Amin!..

1. Əbu Nuaym, *Hilyə*, I, 20.

2. Tirmizi, *Dəavat*, 79

ZƏRRƏDƏKİ HİKMƏT

Uca Allah Qurani-Kərimdə belə buyurur:

“O gün insanlar əməllərinin özlərinə göstərilməsi üçün (qəbirlərindən məhsərə) dəstə-dəstə çıxacaqlar! Kim (dünyada) zərrə qədər yaxşı iş görmüşdürsə, onu (onun xeyrini) görəcəkdir (mükafatını alacaqdır). Kim də zərrə qədər pis iş görmüşdürsə, onu (onun zərərini) görəcəkdir (cəzasını çəkəcəkdir)”. (əz-Zilzal, 6-8)

İlahi hikmət axışlarını seyr və təfəkkür edən insan övladı Rəbbani qüdrətin zərrədə cəmləşdirdiyi möhtəşəmlikləri kəşf edərkən bu qüdrətin sərhədlərini müəyyən etmə yarışında nə qədər aczi olduğunun fərqi varmaqdadır. Əvvəl molekul, daha sonra atom, bundan sonra elektron və neytron, hətta bunların belə kvarklardan, onların belə elementar zərrəciklərindən və bu zərrəciklərin belə son nəzəriyyəyə ifrat kiçik tellərdən ibarət olması, digər bir nəzəriyyəyə görə xırdalanmanın sonsuzluğadək uzanacağı qənaətləri, zərrə anlayışını olduqca ciddi və dəqiq araşdırma obyektinə çevirir. Lakin bu zərrənin ölçüsü, çəkisi, məqamı və məkanı nə olursa olsun, Rəbbimizin qatında əzəli və əbədi kəlamın dili ilə ifadə edilməsi, zərrədə gizli olan hikmətin araşdırılmasını insanlıq

aləmi üçün maraqlı edən önəmli bir məsələyə çevirir. Zərrə anlayışının qulluq həqiqətində məqam tutması Rəsulullahın dilindən səslənən hədislərdə də öz yerini almaqdadır:

“Qəlbində zərrə qədər iman olan kəs cəhənnəmdən çıxar” (Buxari, Təvhid 36, Müslim, İman 147, Tirmizi, № 2598). Bu hədis ilahi rəhmətin nuru ilə təmizlənmiş zərrə qədər iman son nəticədə insanı əbədi səadətə nail etməsini necə də əhatəli şəkildə izah edir. Bunun əksinə, zərrə qədər özünü bəyənmə və təkəbbür hissəsinin insanı əbədi rəzalətə sürükləməsi bizi hər an diqqətli olmağa səsləyir. Bir dəfə Rəsulullah (s.ə.s) Hz. Əbu Bəkrdən nə fikirləşdiyini soruşmuş, o da belə cavab vermişdi: *“Vücudumun genişlənərək cəhənnəmi tutmasını və bu surətlə də Rəbbimin Muhamməd ümmətini atəşdə yandırmasınımı fikirləşirəm”*. Rəsulullahın məşhur Merac səfərini hamı inkar edərkən qəlbində bu hadisəyə qarşı zərrə qədər inamsızlıq olmayan və *“Rəsulullah nə söyləyirsə, doğrudur. Çünki onun yalan söyləməsinə imkan və ehtimal yoxdur. Mən onun gətirdiklərinin hamısına inanıram”*, - deyən bu fədakar dostunun düşüncə və təfəkkürünə mükafat olaraq Allah Rəsulunun aşağıdakıları söyləməsi tam bir iman insanı Rəbbimizin nəzdində

dəyərli edən məqamları özündə birləşdirir: *“Ya Əbu Bəkr, bu təfəkkür yetmiş illik ibadətdən xeyirlidir”*.

Kimsəyə sirr deyil ki, Rəbbimizin nəzdində bu ölçüdə etibar qazanmaq yalnız Allah Rəsulunun gətirmiş olduğu iman və qulluq mükəlləfiyyətinə sözsüz və içdən gələn təmiz, həssas, bütün kir və pas zərrelərindən arınmış bir qəlbə malik olmaqla mümkündür. Bunun əksi isə yetmiş illik ibadəti məhv edəcək ölçüdə rəzalət çuxurudur. Olduqca maraqlı olan bu məlumatı Allah Rəsulu belə açıqlayır:

“Bir insanın özünü bəyənil digərlərini bəyənməməsi onun yetmiş illik ibadətini heçə endirir”.

“Allah hər bir təkəbbür sahibinin qəlbini möhürləyər” (əl-Mumin, 35) ayəsi və yenə də Rəsulullahın: *“Qəlbində xardal dənəsi qədər təkəbbür olan kimsə cənnətə girməz”* (Müslim) hədisi Allah-Təalanın bəyənmədiyi yaramaz xüsusiyyətlərin insan mənliliyində zərrə qədər kök salmasının onun əbədi müqəddəratını necə qaraltdığını göstərir. Qəlb aləmini Rəbbimizin bəyənmədiyi təkəbbür, özündən razılıq, heç bir şeyə möhtac olmamaq düşüncəsi, bütələrə tapınmaq kimi və -Allah qorusun- tanrılıq iddiası daşıyan xəcalət və rəzalət zərreləri ilə bəzəyənlərə yönələn Uca Allah belə buyurur:

“(Ya Peyğəmbər! Müşriklərə) de: “Allahdan başqa tanrı zənn etdiklərinizi (köməyə) çağırın”. Onlar göylərdə və yerdə zərrə qədər bir şeyə sahib deyillər. Nə onların bunlarda (göylərdə və yerdə) bir şəriqliyi var, nə də (Allahın) onlardan bir köməkçisi var!” (əs-Səbə, 22)

Əgər Əbu Bəkr Siddiqin qulluq həyatını gözlərimiz önündə canlandırsaq, onda qarşımıza Rəbbimizin qulunda görmək istəmədiyi bütün mənfilikləri zərrəsinə qədər təmizləmə əzmi ilə sürülən bir ömür səhifələri dikiləcəkdir. Özünə layiq gördüyü bütün fəzilət və üstün əxlaqi keyfiyyətləri ümmətin hər bir fərdində görmək istəyi

ilə çırpınan və ümmətin etmiş olduğu günahlardan dolayı haqq etdiyi əzabı onlara yox, məhz özünə rəva görən müstəsna bir insanı hərtərəfli şəkildə tanımaq necə də böyük bəxtəvərlikdir. Cəhənnəmin bütün çuxurlarında mənliliyini yandıraraq özünün də, ümmətinin də günahlarını zərrəsinə qədər yox etmə əzmi ilə misilsiz bir qulluq həyatını yaşayan bir insanı qəlblər mütləq tanımalıdır. Çünki Adəm nəslinin xilasını naminə bəşəriyyətin əsrlərdə axtardığı, lakin tapmaqda çətinlik çəkdiyi qurtuluş yolunu yalnız və yalnız Əbu Bəkr Siddiq və ona bənzəyən sadıq qullarla birgə qət etmək mümkündür. aşağıda izləyəcəyimiz hadisə zərrədən başlayaraq külli aləmlərə rəhmət olaraq göndərilən bir Rəsulun maddi və mənəvi rəzalət zərrelərindən təmizlənmiş bir insandan duyduğu məmnunluğun ölçülərini necə də zərafətlə ərz edir:

Bədir müharibəsində hər iki tərəf hücumla keçmişdi. Rəsulullah (s.ə.s) Əbu Bəkr, Ömər, Əbu Zərr və Said (r.anhum) ilə qərargahda idi. İslam əsgərləri sıxıntı çəkirdi. Rəsulullah əvvəl Sad və Saidi, sonra da Əbu Zərrəyə yardım göndərdi. Daha sonra Hz. Ömər də onlara qoşuldu. Bir saat keçdi. Əbu Bəkr sıxıntının aradan qalxmadığını görərək qılıncını çəkdi. İrəliləmək istəyərkən Rəsulullah əlindən tutaraq bunları söylədi: “Yanımdan ayrılma, ya Əbu Bəkr. Vücuduma və qəlbimə gələn hər sıxıntı sənəin mübarək üzünü görməklə xəfifləyir. Sənəinlə qəlbim qüvvətlənir”.

Rəbbim hər birimizi Hz. Əbu Bəkr, Hz. Ömər, Hz. Osman, Hz. Əli kimi bütün rəzalət zərrelərindən təmizləyərək Allahı və Rəsulunu məmnun edəcək iman və ibadət səadətinə nail eyləsin. Buna nail olanlara Allahın müjdəsi necə də möhtəşəmdir:

“Qəlbində zərrə qədər imanı olan kəs cəhənnəmdən çıxar”, - hədisini şərh edən Əbu Said demişdir ki, kim buna şübhə edərsə, bu ayəni oxusun:

“Şübhəsiz, Allah zərrə qədər zülm etməz!” (ən-Nisa, 40)

MÖVLUD “AD GÜNÜ” DEYİL

Hər ilin rəbiuləvvəl və aprel aylarında Həzrət Peyğəmbərin dünyaya gəlişi və dünyanı şərəfləndirməsilə bağlı “mövlud” məclisləri keçirilir. Nübüvvət, risalet və onun həyatına həsr edilmiş qəsidə, mərsiyə və mədhiyyələr oxunur, salavatlar gətirilərək dua edilir.

Hər şeydən əvvəl belə bir adəti “ad günü” kimi adlandırmaq və ona bu gözlə baxmaq xətdir. Məlumdur ki, belə məclislər dünyəvi məqsəd daşımır. Çünki müsəlmanın həyat fəlsəfəsi fərqlidir. Məsələn, savab ummaq və sədəqə paylamaq niyyəti ilə möminin dünyaya gəlmiş körpəsi üçün “**əqiqə**” qurbanı kəsməsi Peyğəmbər (s.ə.s) sünnəsidir və “ad günü” ilə əlaqəsi olamayan bir müstəhəb əməldir. (Əbu Davud, Ədahi, 21.) Allaha şükürdən ibarət olan bu kimi müstəhəb əməllər bəzən Peyğəmbərdən, bəzən də səhabələr tərəfindən savab, şükür və həmd etmək, niyyəti ilə təşkil edilmiş, Həzrət Peyğəmbər əleyhissalam da onu bəyənmişdir. (Bax: Müslim, Zikr 40.)

Onun şəninə mərsiyə oxumaq bunlardan biridir ki, mövlud adı ilə müasir formasını almışdır. Çünki mövlud məclisi bir tərəfdən tarix olaraq gəməri təqvimlə rəbiuləvvəl ayına məxsus olması, digər cəhətdən isə məhz mərsiyə və

mədhiyyələrlə bəzənməsi, təməli dini qaynaqlara bağlı bir adətdir.

Tarix olaraq rəbiuləvvəl ayına gəlincə, zamandan bir anın mübarək olması bir Quran ənənəsidir. (Bax: Duxan, 44/3.) Həmçinin sünnədə məhərrəm ayının onuncu günü şükür nişanəsi kimi Həzrət Musanın Fironun zülmündən xilas olduğu gün kimi oruc ibadəti ilə keçirilməsi (Buxari, Savm, 69; Müslim, Siyam 127.) müəyyənləşdirilmişdir.

Peyğəmbərin dünyaya gəldiyi gün də (bazar ertəsi) Allahın dəyər verdiyi bir gündür. Çünki onun dünyaya gəlişini müjdələyən Süveybə adlı köləni azad etməsi hörmətinə müşrik də olsa Əbu Ləhəbin hər bazar ertəsi günü əzabının yün-

gülləşməsi (Buxari, Nikah 20) hadisəsi buna bir həməzəndir.

Digər cəhətdən belə bir məclisin bir-başa Həzrət Peyğəmbərin doğulduğu gündə və ya ayda keçirilməsi isə belə bir rəvayətə dayanır. Müslimin rəvayət etdiyi bir hədisi-şərifdə qeyd edildiyinə görə səhsabələr bazar ertəsi oruc tutmaq haqqında soruşanda Peyğəmbər (s.ə.s) belə cavab verdi: *“Oruc tutun. Çünki o gün mənim doğulduğum gündür.”* (Müslim, Siyam 197; Müsnəd 5/297; Əbu Davud, Savm 54.)

Məclisdə mərsiyyə oxuma adətinə gəlincə, əslində “mövlud” Həzrət Peyğəmbərin doğulduğu ildönümlə bağlı məclisdə oxunmaq üçün yazılmış mənzum əsərin adıdır. Bu mərsiyyə adəti də həmçinin Həzrət Peyğəmbərin həyatda olduğu vaxtdan etibarən başlamışdır. Belə ki, bu birbaşa Həzrət Peyğəmbər əleyhissalamın üzünə qarşı oxunmuş *“Qəsideyi-Bürdə”* məlumdur. Əshabdan Kab bin Zühəyr həm əshabı, həm də Həzrət Peyğəmbəri mədh edən o məşhur qəsidəsini söyləmiş, qəsidəni bəyənən Peyğəmbər də öz əbasını ona hədiyyə etmişdir. Həm Kab bin Zühəyr, həm də Peyğəmbər şairi Hassan ibn Sabitin Həzrət Peyğəmbəri mədh edən bir çox şeiri bu günə qədər gəlib çatmış və elm və ədəbiyyat aləmində məşhurdur. (Bax: Divan, s. 78-81-319.)

Səhabədən sonra yazılan nəzm əsərlərin daha çox Onun dünyaya qədəm basmasından vəfatına qədərki mövzuları bir sirət formasında ehtiva etməsi diqqəti cəlb edir. Onların möhtəvası *“Biz səni ancaq aləmlərə rəhmət olaraq göndərdik”* (Ənbiya 21/107) və *“Allah və mələkləri Peyğəmbərə salavat deyirlər. Ey iman edənlər! Siz də ona salavat deyib layiqincə salamlayın!”* (Əhzab 33/107) ayələrinin təcəllisi kimi təsvir edilmiş, hər cəhətlə bu meyarda təzahür etmişdir. İslamın getdiyi hər yerdə mənzumələr kimi yazılmış və bu günə kimi də oxunmaqda davam edir.

Coğrafi baxımdan sadalasaq elə ərəblərin yaşadığı coğrafiyanın özündə Əli b. Həməzə əl-Kisainin (v.189/805) *“Sirət”* nəzmi, Vaqidinin (v.207/823) *“Mövludul-Vaqidi”* mənzuməsi, Məhəmməd b. İshaq əl-Müsəyyəbin (v.236/850) *“Mövlud”*u, Əbul-Fərəc İbnul-Cövzinin *“Mövlud”*u və daha çox məclislərdə oxunması ilə məşhur olan İbn Dihyə əl-Kəlbini *“ət-Tənvir fi Mövludis-Siracil-Munir”* mənsur əsəridir. Bundan başqa ərəb dünyasında *“Qəsideyi-Bürdə”*, Busirinin *“Həmziyyə”* və *“Mudariyyə”* qəsidələri məclislərdə daha çox oxunmuşdur. Bağdad mövlud məclislərində isə Əbul-Qasim Abdulvahid İbn Məhəmməd əl-Mutarrizin (v.439/1047) qələmə aldığı qəsidə məşhur olmuşdur. Xülasə, ərəb ədəbiyyatında bir termin olaraq *“mövlud”* artıq hicri ikinci (miladi VIII) əsrdən başlayaraq ortaya çıxmışdır.

Məğribdə Məhəmməd ibn Əbu Bəkir Şükratisinin *“İ'dmiyyə”*si və Yaqub Sarsarının *“Mədhiyyə”*ləri məşhur olmuşdur. Afrikanın şərq sahillərində Abdurrahman əz-Zəbidinin *“Mövludi-Şərif”*i, Somalidə Əbul-Həsən Nurəddinin *“Ünvani-Şərif”*i, müasir Ərəbistan, Hindistan və Asiya ölkələrində Mədinə Müftisi Cəfər İbn Həsən əl-Bərzəncinin *“Mövlud”*u, İranda nadir də olsa Məhəmməd b. Məsud əl-Qazəruninin *“Mövludun-Nəbi”*si və Əfi-fuddin, Suzəni və Həsən b. Fətullahın nəzmləri, Turan coğrafiyasında isə Süleyman Çələbinin (v.825/1422) məşhur mövlud kitabı *“Vəsilə-tun-Nəcat”*la birləşə 200-yə yaxın mövlud mənzuməsi yazılmış, bəstələnmiş və oxunmuşdur.

Ona görədir ki, bütün İslam aləmi Fəxri-Kainat (s.ə.s)-in dünyaya gəlməsi kimi mühüm bir hadisə olan mövlud ənənəsinə sadıq qalmış, İslam alimləri bunun cəvazına dair birləşmiş, hətta üləmadan Heytəmi, Ali əl-Qari, Şatibi kimi alimlər özləri də mövlud nəzmi qələmə almışdılar.

YOL və DUA

XX əsrdən əvvəl “Ulu Türküstan”dan yola çıxan həcc karvanlarının gediş-gəlişlərinin altı aya başa gəldiyini deyirlər.

Qazaxıstanda həcc və ümrəyə gedən dostları yola salırıq, geri qayıtdıqları zaman zəməzəm içmək üçün ziyarətlərinə gedirik. Günorta vaxtı yediyin kabab, beşbarmaq, lağman və ya plov hələ həzm olunmadan

həcc səfərində deyil, bütün səfərlərdə rahatlıq və konfort birinci plandadır. Səyahət hər kəsə aid xüsusi monitorlar, oyun, musiqi seçimləri və ağıllı telefonlar sayəsində demək olar ki, səyahət olmaqdan çıxıb. Bir çox insan evində yaşaya bilmədiyi yaxşı isidilmiş və ya soyudulmuş şəraitdəki rahatlığı səfər əsnasında yaşayır.

Məkkəyə çatırsan və təvəfa başlayırsan.

Geri qayıdarkən də buna bənzərlik müşahidə olunur. Müqəddəs torpaqlara vida günü içdiyin zəməzəm və xurma hələ vücudda yox olmadan səfər sona çatır və hər kəs evinə çatmış olur. Yalnız Qazaxıstan deyil, təyyarə ilə səyahət edən bir çox hacı vətəninə yediyi yeməklə təvəfa başlayır.

Televizorla xəyali səyahət, internetlə də virtual səyahətin baş tutduğu əsrdəyik. Qədim zamanlarda yaşanan vəhşi təbiət şərtləri, həramilər, məşəqqət, qorxu və can təhlükəsi demək olar ki, artıq yoxdur. Yalnız

Taqətdən düşərək və sınıxaraq səfərdən qayıdanlar keçmişdə qaldı. Sanki səfərdə evdəkindən daha çox yeyib-içirik. İnternet və mobil telefon sayəsində səfəri addım-addım təqib edə bilirik. Qurd-quşdan və əsən yellərdən xəbər alma dövrü də sona çatdı. Səyahətlərin “əhilləşdirilməsi” çoxdan baş tutdu. “Dost dar gündə tanınır”,- deyiblər. Çətinliyi qalmayan və ya azalan səfərlərdə insanların əsil üzünü tanımaq mümkün deyil. İnsanı tanımaq üçün borc vermək, alver etmək kimi maddələrdən səfərdə tanımaq üzərində yenidən düşün-

mək lazımdır. Əhilləşən səfərlərdə insanı həqiqi sifəti ilə tanımaq nə qədər mümkündür? Səfərdə insanı bir neçə hal xaricində görmək mümkün deyil: Yatmaq, yemək-ichmək, telefonla oynamaq...

Qaranlıq, soyuq və ya dəhşətli istinin hökm sürdüyü şəraitdə can və mal təhlükəsi ilə günlərlə yarıac, yarıtox gedilən səyahətlər insanın qəlbində yumşalma, Allaha üz tutma, Ona sığınma və duaya səbəbdir. Bəlkə də ona görə “Üç dua vardır ki, şübhəsiz qəbul edilər: məzlumun duası, yolçunun duası və atanın övladına duası”, - hədisi-şərfi ilə səfərdə olanların duasına

Sədi Şirazinin “mən doğru yolda azan adam görmədim”, dediyi yolçuların duası daha məqbuldur. “Ey Rəbbim! Məni daxil edəcəyin yerə (Mədinəyə) xoşluqla daxil et, məni çıxaracağın yerdən (Məkkədən) də xoşluqla çıxart. Öz dərgahından mənə kömək edə bilən bir dəlil ver!” (İsra, 80) deyərək səfərdə zülm etmək qorxusu yaşayaraq doğruluq üzərində həssas davrananların duası məqbuldur.

xüsusi vurğu edilmişdir (İbn Macə, Dua 11). Qarnı tox, can və mal təhlükəsizliyi təmin olunmuş yolçuların köntüldən dua etməyə və səmimiyyətlə Allaha sığınmağa nə qədər ehtiyacları olar görəsən? “Qəzaya uğrayan təyyarədə ateist olmaz”, - deyirlər. Təyyarə öz halında, təhlükəsiz şəkildə uçarkən ateistlərin inanmasına və Allaha sığınmasına ehtiyacları yoxdur. Dara düşəndə və bəla gəldiyi zaman Allahın yada düşməsi, rahatlıq zamanında unudulması Qurani-Kərimdə mömin-kafir fərqi qoyulmadan, insan deyilərək altı yerdə vurğulanır (Yunus:12, Rum:33, Zumər:8, 49, Nəhl:52-55, İsra:67-69).

Səfərlərin asanlaşdırılması, yolçuların dua və sığınmanı azaltmaları səfərdə olanın duasının məqbul olma gerçəyini dəyişdirərmə? Hədisi-şəriflər qiyamətə qədər dəyişdirilməsi mümkün olmayan “vəhyi qayri-mətluv”dur (Quran kimi tilavət edilməyən vəhy). Yolçunun duası da qiyamətə qədər məqbul dualardan olacaqdır. Allah yolunda, elm dalınca düşən, halal qazanc ardınca qaçan yolçunun duası məqbuldur. Səfər əsnasında Allaha arxalanan və Ona sığınanların duası qəbuldur. Mağarada qaldıqları halda duasıyla qayanı yerindən oynadan üç əməlisaleh insane kimi olanların duası məqbuldur. Şeyx Ədəbalinin “haradan gəldiyini unutma ki, haraya gedəcəyini unutmayasan” nəsihətinə qulaq verənlərin duası məqbuldur. Səfər əsnasında yüksək yerlərə çıxdığı zaman Allahın ululuğunu xatırlayan, ovalıqlara düşdükdə hündürlükdə xatırladığı Allahın ululuğuna xələl gətirməmək üçün təsbih edənlərin duası məqbuldur. Abdullah bin Ömər buyurur: “Allah Rəsulu ilə əsgərləri təpəliklərə çıxanda “Allahu Əkbər”, - deyər, düzənliyə enəndə isə “sübhənallah”, - deyərdilər” (Əbu Davud, Cihad 72). Saffət surəsinin 99-cu ayəsində Hz. İbrahimin “Mən Rəbbimə gedirəm”, - deyərək vəsfələndirdiyi yolda olanların (seyru-sülük) duası daha məqbuldur.

Sədi Şirazinin “mən doğru yolda azan adam görmədim”, dediyi yolçuların duası daha məqbuldur. “Ey Rəbbim! Məni daxil edəcəyin yerə (Mədinəyə) xoşluqla daxil et, məni çıxaracağın yerdən (Məkkədən) də xoşluqla çıxart. Öz dərgahından mənə kömək edə bilən bir dəlil ver!” (İsra, 80) deyərək səfərdə zülm etmək qorxusu yaşayaraq doğruluq üzərində həssas davrananların duası məqbuldur.

“Səfərini günah, xəta, üsyan və həyasızlıq turizminə çevirənlərin diləyi və duası məqbul deyil”, - demək doğru olmaz. Şeytanın qiyamətə qədər istədiyi möhləti belə geri çevirməyən Rəbbimizin rəhmətini və duaya cavab verməsini məhdudlaşdırmaq lazımdır. Hər insanın duası məqbuldur, kimisi az, kimisi çox.

İsrtər evdə, istər yolda “Şəfaət, ya Rəsulallah / Səyahət, ya Rəsulallah!”.

"İnsan" olmaq!

Bu günlərdə yerli telekanallarımızın birində yeni reklam çarxının şahidi oldum. Reklam çarxında çox maraqlı fəaliyyət sahəsinin təbliği əks olunmuşdu. Şəhərimizin küçələrində olan sahibsiz heyvanları paytaxtımızda yeni fəaliyyətə başlayan bir qrup mərhəmətli şirkət nümayəndələri götürür, onları xüsusi maşınlarında öz mərkəzlərinə aparır, xüsusi qayğı göstərir və heyvan istəyən ailələrə pulsuz təqdim edirlər. Küçələrdə aclıqdan və soyuqdan əziyyət çəkən biçarə heyvanların həmin mərkəzdəki xoşbəxtlikdən gözlərində canlanan sevincə laqeyd qalmaq isə mümkün deyildi. Düzünə qalsa bunu görər-görməz çox sevindim. Axı insanlarımızın bu qədər mərhəmətli olması məni sevindirməyə bilməzdi. Hətta reklam çarxında heyvanların saxlandığı şərait, xüsusi qidaları və müalicə aparatları da öz əksini tapmışdı. Mən sizə əminliklə deyə bilərəm ki, reklam çarxında göstərilən heyvanlar üçün keyfiyyətli müayinə aparatları və yaradılan şərait bəlkə də bizim insanlar üçün təsis edilmiş özəl səhiyyə ocaqlarımızda belə yoxdur. Bəli, belə bir fəaliyyətin respublikamızda olması sevin-dirici bir haldır, amma arxasından bir

qənbərqulu çıxmasa. Belə ki, şirkətin qurucuları sizin də təxmin etdiyiniz kimi əcnəbilərdir. Müsahibəni ingilis dilində verən şirkət sahibi fəaliyyətlərindən və heyvanlara qarşı göstərdikləri qayğıdan ağızdolusu danışdı. Elə bil bu günə qədər bizim millətin heyvanlara qarşı heç bir mərhəməti olmayıb. Sanki biz heyvanlara belə mərhəmətli davranan bir Peyğəmbərin ümməti deyilik. Ancaq şirkət sahibindən müsahibəni mən götürsəydim, ona belə bir sual vermək istəyirdim: belə bir şirkətin qurulması Azərbaycanda deyil, əhalisi küçələrdə gəzən itin pişiyin ətinə yeyən dövlətlərdə, o cümlədən şimal qütbündə heyvanların canını xəz dəri üçün alan insanların ölkələrində olsaydı, daha məqsədəuyğun olmazdı? Təbii ki, olardı. Amma deməli, bizə də lazımdır. Bizə ona görə lazımdır ki, Avropadan götürəcəyimiz sadəcə heyvanlara məhəbbət qalmışdı, o da oldu. Artıq hamımızın gözü aydın olsun deyə bilərəm, çünki yaxın gələcəkdə yeni qurulan ailələr uşaq yerinə itə-pişiyyə öz meyillərini salıb onlara qayğı göstərəcəklər.

Bu fəaliyyətin yanında sosial şəbəkələrdə imkansızlıqdan əməliyyat oluna

bilməyib dünyasını dəyişən onlarla gənc həmvətənlərimizin haqqında da məlumatlar paylaşılır. Necə dəyərlər xeyirləşər qardaş imiş. İnsanlarımız bir tərəfdən heyvanlara pul xərcləyib qayğı göstərir, digər tərəfdən isə insanlara etinasız yanaşaraq ölümlərinə vasitəçi olurlar. Bəlkə də bu yazıdan sonra dəyərli oxucularımızda elə bir təəssürat yaranar ki, mən heyvanların düşməniyəm. Amma xeyr, bu heç də belə deyil. İnsan əgər həqiqətən insandırsa, onun bütün yaradılmışlara sevgi və mərhəməti olmalıdır. Bu, toxunduğumuz məsələnin ümumi qəbul olunmuş aspektidir. O ki qaldı heyvanla insan arasındakı dəyər fərfinə, onda düşünürəm ki, kimsə özünü heyvandan daha dəyərsiz zənn edər. Bunun üçün də insanlarımızın problemlərini açıq-aşkar, görə-görə pullarımızı bu problemlərə görə deyil, öz zövqümüz və xəyallarımızın məhsullarına xərcləməyək.

İllərdir heyvanlara insanlardan daha çox dəyər verən Avropa indi davamlı insan inkişafına həsr olunan yeni konsepsiyalar hazırlayarkən biz onların itirdiklərini indi tapmağa çalışırıq. Bununla da yavaş-yavaş ailə dəyərlərimizi itirib bütün sevgimizi insanlara deyil, heyvanlara verməkdən Allah bizi qorusun!

Çox uzağa getməyək Avropadan götürdüklərimizdən biri də bu günlərdə hər birimizin gözünün qarşısında baş verdi. Özlərini dırnaqarası avropalılara bənzətmək istəyən bizim bəzi xəyalpərest gənclərimiz metronun bəzi stansiyalarında, ictimai yerlərdə, o cümlədən insanların ən çox olduğu küçə və parklarda şalvarlarını soyundular. İnsanlara bununla nə demək istəyirdilər onu bilmirəm, amma bir onu bilirəm ki, bu hərəkətləri ilə öz iffətlərini, namuslarını, qeyrətlərini, milli mentalitetlərini soyundular. Mən əslində onları da qınamıram. Çünki bütün bu soyunmalar bizim beyinlərimizin lütləşməsilə baş verdi. Oxumayan,

Avropadan götürdüklərimizdən biri də bu günlərdə hər birimizin gözünün qarşısında baş verdi. Özlərini dırnaqarası avropalılara bənzətmək istəyən bizim bəzi xəyalpərest gənclərimiz metronun bəzi stansiyalarında, ictimai yerlərdə, o cümlədən insanların ən çox olduğu küçə və parklarda şalvarlarını soyundular. İnsanlara bununla nə demək istəyirdilər onu bilmirəm, amma bir onu bilirəm ki, bu hərəkətləri ilə öz iffətlərini, namuslarını, qeyrətlərini, milli mentalitetlərini soyundular.

düşünməyən milli kimliyini təsbit edə bilməyən bir gəncliyin bütün bunları etməsindən daha normal nə ol bilər ki? Milli mentalitetimizə sahib çıxmasaq, dinimizə və kitabımıza sarılıb Allahın bizə ömr etdikləri ilə əməl etməsək sahib olduğumuz bütün cah-cəllallarımıza tutduğumuz mövqeyimizə, ad-sanımıza, soyduğumuz şalvarımıza və yolunu izlədiyimiz avropalılara baxmayaraq, yenə də xüsrandayıq. Əgər öz qiymətimizi özümüz vaxtında bilməsək, bizim qiymətimizi dəyərsizlər əlimizdən alıb dəyəərə minəcəklər. Bunu əminliklə deyə bilərik ki, bizim bu gün sahib olduğlarımız avropalıların sahib olmağa çalışdıqlarıdır. Onlar da bunu bizim əlimizdən özlərindəki dəyərsizlikləri bəzəyib bizə təqdim edərək almaq istəyirlər. Mənim əziz həmvətənlərim, gəlin bunlara çox aldanmayaq, özümüzün və özümü-zünkülərin qədrini bilək.

Və son olaraq onu deyim ki, bizim hər birimizin ən böyük günahı dildə müsəlman olub, əməldə qeyri-müsəlman olmağımızdır.

Ən böyük borc: QUL HAQQI

Sonra siz qiyamət günü Rəbbinizin
hüzurunda mübahisə edəcəksiniz.
(Zumər surəsi, 31-ci ayə)

Anamız, atamız, qardaş və
bacılarımız, qohum-əqrəbamız,
qonşularımızı və yoldaşlarımız...

Sevdiyimiz və sevmədiyimiz,
tanıdığımızı və tanımadığımızı,
müsəlman və ya qeyri-müsəlman,
kişi-qadın, böyük-küçük bütün
insanlar...

Və bütün canlılar...

Canlı və cansız bütün varlıqlar...

Hamısı Allahın quludur və hər
birinin üzərimizdə haqqı var.

Bir-birinizin mallarını haqqınız
olmadığı halda yeməyin.
(Bəqərə surəsi, 188-ci ayə)

Qul haqqı

Diqqət!

Uca Rəbbimiz hesab günündə
başqalarının haqqına girmiş olaraq
hüzuruna çıxmağımızı istəmir. Qul
haqqı Rəbbimizin əfv etmədiyi,
qulların öz aralarında hesablaşmasına
buraxdığı haqdır. Ona görə də
müsəlman olan kəs başqalarına
zərər verməməyə, heç kimi narahat
etməməyə həssaslıqla çalışmalıdır.
İstəmədən etdiyimiz səhvlərimizə
görə mütləq halallıq almalıyıq.
Rəbbimiz insanlarla yanaşı digər
məxluqatın da haqlarına riayət
etməyimizi istəyir. Onların
üzərimizdəki ən böyük haqları
yaradılış məqsədlərinə görə onlarla
rəftar etməyimizdir. Bu xüsusda səhv
hərəkət etsək, Rəbbimizdən bizi
bağışlamasını istəməli, bir daha belə
bir hərəkət etməməyə çalışmalıyıq.

Müflis o kəsdir ki; dünyada ikən etdiyi bütün ibadətlərin savabı ilə qiyamət günü Allahın hüzuruna çıxar. Həmin adam dünyada ikən bir çox xeyir işlər və ibadət etməklə yanaşı başqalarına zülm etmiş, kimisini döymüş, kimisinin qəlbini qırmış, başqalarına əliylə və diliylə zərəri toxunmuşdur. Bütün haqq sahibləri o adamın başına toplaşar və haqlarını tələb edərlər. “Dünyada ikən mənə zərəri toxunda, ya Rəbb, haqqımı ondan al!”,- deyərlər. Allah da o adamın dünyada işlədiyi yaxşı əməllərin savabından (vurduğu zərər müqabilində) onlara verər, lakin yenə də borcunu ödəmiş olmaz. Nəhayət, onların günahını bu adama yükləyər, sonra da onu cəhənnəmə göndərər.

Həqiqi mənada müflis də məhz o adamdır. (hədisi-şərif)

Haqq sahibləri kimlərdir?

insanlar / heyvanlar / bitkilər / mələklər /
canlı və cansız bütün varlıqlar...

Nələr qul haqqıdır?

Adam öldürmək, lağ etmək, aldatmaq, ara vurmaq, başqasının əşyasına zərər vermək, bitkilərə zərər vermək, xəsislik, dediqodu, faiz, qəsbkarlıq, təhqir, rüşvət, heyvanlara əziyyət vermək, oğurluq, hiylə, böhtan atmaq, işgəncə, inhisarçılıq, pis ləqəb qoymaq, qumar, səhv axtarmaq, söz gəzdirmək, yaralamaq, yol kəsmək, zülm

Kimin üzərində din qardaşının namusu və ya malı ilə əlaqəli zülm varsa, qızıl və gümüşün olmayacağı qiyamət günü gəlmədən əvvəl həmin adamla halallaşsın. Əks təqdirsə saleh əməlləri varsa, etdiyi zülm nisbətində savablarından alınar (haqq sahibinə verilər). Əgər yaxşı əməlləri yoxdursa, haqsızlıq etdiyi qardaşının günahlarından alınıb onun üzərinə yüklənər. (hədisi-şərif)

Ağdaş rayon ağsaqqallarından

Qocayev Zülfüqar Şoşuq oğlu:

Haqq nazilər, amma üzülməz!

- Zəhmət olmasa, özünüz haqda qısa məlumat verin.

- Mən 1933-cü ildə Ağdaş rayonunun Kotanarx kəndində kəndli ailəsində anadan olmuşam. Atam Qocayev Şoşuq Göyüş oğlu 1939-cü ildə, mənim beş yaşım olanda vəfat edib. Uşaqlıq illərimdə 1941-1945-ci illərin müharibəsini də görmüşəm. Üç böyük qardaşım Nadir, Məhərrəm, Hüseyn müharibəyə yollanmışdılar, biz balacalar isə evdə qaldıq. Gecə-gündüz ayaqyalın kotan sürürdük, mal-qara güdürdük, bir dəqiqə də olsa dayanmırdıq.

- Ailədə neçə uşaq olmusunuz?

- Anam qəhrəman ana idi. Yeddi qardaş, üç bacı olmuşuq. Anam son nəfəsinə kimi qardaşlarımin yolunu gözlədi. Qardaşımın biri, Nadir Qocayev Pribaldikanın azad olunmasında həlak oldu. 1945-ci ilin mart ayında qara kağızı gəlmişdi, mayda isə qələbə çaldıq. Qardaşlarımdan biri Berlində qələbə bayrağını san-canlardandır. Müharibə qurtarandan sonra sağ-salamat gəldi, bu-

rada vəfat etdi. Obiri qardaşım Hüseyin də müharibədə həlak olub. Üç qardaş gecə-gündüz dayanmadan işləyirdik. Kənddə, demək olar ki, iki-üç nəfər başpapaqlı kişi qalmışdı. Qalan hamı cəbhədə idi. Qadınlar, qocalar, uşaqlar, hamı kotan sürürdü. Qızmar günün altında vəllə taxıl döyürdük. Yadıma gəlir, cəhbəyə paltar da göndərirdik, bacılar əsgərlər üçün əlcək toxuyurdular.

- Məktəbdə oxuya bilirdinizmi?

- İnanın, bir il birinci sinfi oxuyandan sonra dörd-beş il məktəb üzü görmədik. Ona görə ki, müəllimlərin hamısını əsgər aparmışdılar. Kənddə işləyən yox, kotan sürən yox, hər kəs işləmək məcburiyyətində idi. Bir neçə ildən sonra dördüncü sinfə getdik. Dəftər, qələm yox idi tapılmırdı. 5-ci sinfi qurtarandan sonra qonşu kəndə- Cardama getdik. Orada məktəb yeddiillik idi. Yeddinci sinfi bitərəndən sonra Ağdaşda Nizami adına məktəbdə səkkizinci sinfə qəbul oldum. Onuncu sinfi qurtarandan sonra Bakıya getdim. Pedaqoji İnstitutun Coğrafiya şöbəsinə sənədlərimi verdim. Sənədləri verəndən sonra elə Bakıda imtahana hazırlaşdım.

Baytarlıq texnikumunu qurtarmışdım. Mən orada fəal olduğuma görə, komso-mol təşkilatına seçdilər. Texnikumu əla qiymətlə qurtarıb gələndən sonra qonşu kəndə- Cardam kəndinə göndərdilər. Bir müddət orada işlədim. Sonra Kənd Təsərrüfatı İnstitutunun Zootexnik şöbəsinə qiyabi qəbul oldum. İnstitutu qurtarandan sonra burada işləməyə başladım. Sonra gəldim Kotanarxa, bir müddət fermada mühasibi işlədim. Bundan sonra kolxoz sədri dedi ki, sən mütləq ferma müdiri olacaqsan. Beləliklə, məni ferma müdiri vəzifəsinə gətirdilər.

Bizim mal-qaramız olduğuna görə, qardaşım Tiflisə yağ-pendir aparıb buğda, qarğıdalı unu qarşılığında satırdı.

Camaat bizim evimizə gəlib anamı səsləyirdilər: "Ay Gülarə xala, acından ölürük". Anam da bir sərnici ayran, bir çömçə un qarışdırıb verirdi ki, həftəni birtəhər keçirsinlər. Hər gün kənddə acından adam ölürdü.

64-cü ildə rayonda məni baş zootexnik vəzifəsinə gətirdilər. Uzun müddət baş zootexnik vəzifəsində işlədim. Daha sonra Özbəkistana kolxoza sədr getdim. Yaxşı fəaliyyətimə görə iki bayraq ordeni verildilər. Sonra qələbə ordeni ilə təltif etdilər. Daha sonra Ağdaşda 5 il sədr işləmişəm.

- Təqaüdə nə vaxt çıxmısınız?

- Təqaüdə 1996-cı ildə çıxdım.

- Bayaq danışdığınız o müharibə illərində insanlar arasında mehribançılıq, xeyriyyəçilik hansı səviyyədə idi?

- Yaxşı idi. Bizim mal-qaramız olduğuna görə, qardaşım Tiflisə yağ-pendir aparıb buğda, qarğıdalı unu qarşılığında satırdı. Camaat bizim evimizə gəlib anamı səsləyirdilər: "Ay Gülarə xala, acından ölürük". Anam da bir sərnici ayran, bir çömçə un qarışdırıb verirdi ki, həftəni birtəhər keçirsinlər. Hər gün kənddə acından adam ölürdü.

Allah bir daha o günü göstərməsin, kənddə neçə adam öldü, həftələrlə evdə qalırdı. Anam-bacım gedirdi, əmim qəbir qazırdı, onu bir xarala büküb dəfn edirdilər. Kənddə adam tapılmırdı. Acı-nacaqlı vəziyyət idi.

Atam xeyriyyəçi olub. Qurban bayramında kəndə adam göndərirmiş ki, kim İsmayıl qurbanı kəsə bilmirsə, kimin imkanı yoxdursa, gəlsin sürüdən İsmayıl qurbanı aparsın. Bütün kəndə qurban paylayırdı. Belə edirdi ki, qurban kəsməyə gücü çatmayanlar da həmin sevinci yaşasın.

- Böyük-küçük münasibətləri, ağsaqqala hörmət və xeyir-bərəkət o vaxt daha yaxşı idi, yoxsa indi?

- O vaxt əslində imkansızlıq idi. Camaat bir tikə çörəyə möhtac idi. O vaxt camaat bir cüt ayaqqabı tapmırdı, indiki insanların bir neçə cüt ayaqqabıları var, paltarları var. Bolluqdur.

- Amma buna baxmayaraq, elə bil nemətə naşükürlük əvvəllərə baxanda daha çoxdur bir az.

- Bilirsiniz, hər dövrün özünün yaxşı adamı da olub, pis adamı da. O adamın ki, əsl-kökü var, o heç vaxt yolunu azmayıb, camaatın da qeydinə qalıb. Kimin kökü xeyriyyəçidir, onun balası da belə olacaq.

O vaxtdan arzum vardı ki, kəndimizdə məscid tikdirək. Bizim kənd məscidinin divarları yadıma gəlir. Sovet hökuməti illərində anbar eləmişdilər, sonra üstünü sökdülər. Kəndimizdə məscid tikmək üçün Bakıya getdim. Bütün respublika orqanlarına yazdım. Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinə də yazdım. Mənə məktub gəldi ki, məscid tikmək üçün dini icma

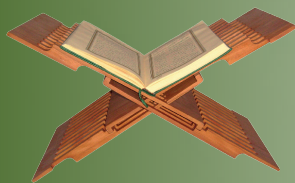
ilə məsləhətləşmək lazımdır. Elə bu ərafədə də bizim kəndin məktəbi qəza vəziyyətində idi. Hər an uça bilərdi. Beləliklə, dini icma ilə məsləhətləşdik, belə qərara gəldik ki, ilk öncə məktəbi təmir edək, sonra məscid tikərik. Elə oldu ki, müəyyən səbəblərə görə bu iş alınmadı. Sonradan yeni başçı gəldi və mən onun qəbuluna getdim. O məndən birinci məscidi, yoxsa məktəbi önə almağı təklif edəndə dedim ki, məktəb birinci təmir olunsun, sonra məscid işinə baxarıq. Bu təklif də onun xoşuna gəlmişdi. Məscidin layihəsini hazırlamağa başladım. Məktəbimiz "Heydər Əliyev Fondu" tərəfindən tikildi. Çox gözəl binadır. Məktəbin açılışında da iştirak etdim. Ümumiyyətlə bu fond ölkədə xeyli sayda belə gözəl məktəblər, təhsil ocaqları tikir. Sağ olsunlar, var olsunlar. Məscidin də üstümü örtmüşük, şükür. Allah yol versin, qalan işləri də tamamlayaq. Fərsətdən istifadə edib, məscidin tikintisinə dəstək olan hər kəsə təşəkkür edirəm.

- Son söz olaraq, bir ağsaqqal nəsihəti kimi gənclərə hansı tövsiyələri verərdiniz?

- Həmişə Allahın yolunu tutsunlar. Peyğəmbərimizin qoyduğu yolu tutsunlar. Haqq nazilər, amma üzülməz. Düz yolda olsunlar. Böyüklərə hörmət göstərsinlər. Vətəni sevsinlər, vətənin qeydinə qalsınlar. Böyüklərin sözlərinə qulaq assınlar. Çünki böyüklərin həm təcrübəsi var, həm dünyagörüşü, böyüyün təcrübəsindən, dünya görüşündən istifadə edən gənclər heç vaxt çətinliyə düşməz.

- Dəyərli vaxtınızı bizə ayırdığınızı üçün sizə təşəkkür edirik.

- Mən də sizə təşəkkür edirəm.

DUHA SURƏSİ

Duha surəsi Məkkədə enmişdir və 11 ayədir. Surə Hz. Peyğəmbərin (s.ə.s) şəxsiyyətini və Allahın dünya və axirətdə ona verdiyi nemət və ehsanını ələ alır. O böyük nemətlər müqabilində Allaha şükür etməsinin əhəmiyyətini bildirir.

Bu mübarək surə Peyğəmbərin (s.ə.s) qədrinin ucalığına və müşriklərin iddia etdiyinə əksinə, Rəbbinin onu tərək etmədiyinə, ona acıqlanmadığına, Allah qatında dəyərinə, mövqeyinin ulu olduğuna andla başlayır: **"And olsun səhərə; And olsun sakitləşməkdə olan (və ya: getdikcə zülməti artan) gecəyə ki, (Sənə bir neçə gün vəhy nazil etməməklə) Rəbbin səni (ya Peyğəmbər!) nə tərək etdi, nə də sənə acı-ğı tutdu. Şübhəsiz ki, axirət sənin üçün dünyadan daha xeyirlidir!"** (Duha, 1-4)

Sonra surə axirətdəki bol lütfələri və Uca Allahın peyğəmbərləri üçün hazırlamış olduğu müxtəlif ikramları müjdələyir. Bu ikramlardan biri də böyük şəfaətdir. Abdullah ibn Abbas (r. anhumə) belə deyir: "Rəbbinin ona verəcəyi şey razı olana qədər ümməti haqqında şəfaət icazəsidir". Çünki rəvayət edildiyinə görə Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) ümmətini xatırlamış, "Allahım! Ümmətim, ümmətim!"- demiş və ağlamışdır. Bunun üzərinə Uca Allah özü daha yaxşı bildiyi halda, Cəbrayıl (ə.s) "Muhammədin (s.ə.s) yanına get və nə üçün ağladığını soruş",- buyurdu. Cəbrayıl (ə.s) Rəsulullahın (s.ə.s) yanına gəldi və Ondən nə üçün ağladığını soruşdu. Rəsulullah (s.ə.s) ona nə istədiyini bildirdi. Bunun üzərinə Allah-Təala Cəbrayıl (ə.s): "Muhammədin yanına get və de ki: Ümmətin haqqında səni

razı edəcək və üzməyəcəyik",- buyurdu. (Müslim, İman, 346) "Həqiqətən, Rəbbin sənə (qiyamət günü ən uca şəfaət məqamı, Cənnətdə tükənməz nemətlər) bəxş edəcək və sən (Ondan) razı qalacaqsan!" (Duha, 5) Hədisdə belə buyurulmuşdur: "Hər peyğəmbərin qəbul edilmiş bir duası vardır. Bütün peyğəmbərlər dualarını dərhal etmişdir. Mən isə duamı, qiyamət günü ümmətimə şəfaət üçün saxladım". (Buxari, Tövhid, 31; Müslim, İman, 338). Uca Allah dünyada Ona düşmənlərinə qarşı kömək və zəfər vermiş, Ona tabe olanları çoxaltmış, bir çox fəth nəsib etmiş, dinini ucaltmış və ümmətini ümmətlərin ən xeyirlisi etmişdir. Axirətdə də Ona ümumi şəfaəti və təriflənən məqamı (məqami-mahmud) vermişdir. Bunlardan başqa bir sıra başqa dünya və axirət nemətləri lütf etmişdir.

Daha sonra surə Peyğəmbərə kiçikliyin-də yaşadığı yetimlik, yoxsulluq və Məkkədə itmə hadisəsini xatırladır. Rəbbi Ona sığınacaq verdi və zəngin qıldı, onu himayə etdi:

"Məgər O səni yetim ikən tapıb sığınacaq vermədimi?! Sənin şaşqın (yaxud: uşaq vaxtı Məkkə vadisində azmış) vəziyyətdə tapıb yol göstərmədimi?! Səni yoxsul ikən tapıb dövlətli etmədimi?!?" (Duha, 6-8)

Surə bu üç nemətin müqabilində Uca Allahın Peyğəmbərə (s.ə.s) üç tövsiyəsi ilə sona çatır. Peyğəmbər (s.ə.s) yetimə şəfqət göstərsin, möhtaca mərhəmət etsin və səfilin, yoxsulun göz yaşını silsin: "Elə isə yetimə zülm etmə! Dilənçini də (qapıdan) qovma! Və (həmişə) Rəbbinin sənə olan nemətindən söhbət aç!" (Duha, 9-11)

“XOCALIYA ƏDALƏT”

KAMPANİYASININ 5 İLİ

Bəlli olduğu kimi, Azərbaycan işğal altındaki torpaqların azad olunması üçün daima öz diplomatik fəaliyyətini gücləndirməkdədir. Çoxları xatırlayır ki, Qarabağ münaqişəsinin ilk illərində Ermənistan təbliğat maşınının apardığı siyasət nəticəsində dünya ictimaiyyətinə böhranla bağlı təhrif olunmuş məlumatlar çatdırılırdı: Dağlıq Qarabağ ermənilərin tarixi əraziləri kimi, ermənilər isə əzilən tərəf kimi təbliğ olunurdu.

1994-cü ilin mayında atəşkəs imzalandan sonra Azərbaycan hökumətinin apardığı əməli fəaliyyət nəticəsində işğal olunmuş torpaqlarla bağlı həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması sahəsində işlər görülməyə başladı. Bu istiqamətdə əldə olunan nailiyyətlər arasında “Xocalıya Ədalət” (*Justice for Khojaly*) beynəlxalq məlumat və təşviqat kampaniyasının rolunu xüsusilə vurğulamaq lazımdır. Bəlli olduğu kimi, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına (İƏT) üzv qurum olan Dialoq və Əməkdaşlıq uğrunda İslam Konfransı Gənclər Forumunun (DƏ-İKGF) Mədəniyyətlərarası Dialoq üzrə Baş Ko-

ordinatoru Leyla Əliyevanın təşəbbüsü ilə 8 may 2008-ci ildə elan edilmiş kampaniyanın əsas məqsədi 1992-ci ilin fevral ayının 26-da Xocalı şəhərində törədilmiş insanlığa qarşı cinayətin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması və faciəyə hüquqi-siyasi və mədəni qiymətin verilməsinə nail olmaqdır.

Pafosa varmadan qeyd etmək istədim ki, son beş il ərzində kampaniya çərçivəsində mühüm nailiyyətlər əldə edilmişdir. Hər şeydən öncə qısa müddətə baxmayaraq, o qədər də çox olmayan resurslarla Xocalı faciəsi haqqında məlumatların çatdırılması işinə dünyanın başqa ölkələrindən olan siyasi-ictimai və mədəniyyət xadimlərini cəlb etmək mümkün oldu. Kampaniyanın aparılması işində müxtəlif hədəf qruplarının seçilməsi də, fikrimizcə, onun uğurlu olmasını təmin edən vacib amillərdən biri idi. Sözsüz ki, bu istiqamətdə əldə edilən ən böyük və strateji nailiyyət İƏT və ona bağlı qurumlar çərçivəsində Xocalı faciəsinə verilən hüquqi-siyasi qiymət oldu.

2010-cu ilin mayında Tacikistanın paytaxtı Düşənbədə keçirilən İslam Kon-

fransı Təşkilatı Xarici İşlər Nazirləri Şurasının (İKT XİNŞ) 37-ci sessiyasının yekun iclasında ilk dəfə olaraq xüsusi bəndlə İKT üzv dövlətlərini və həmçinin İKT-yə bağlı beynəlxalq institutları “Xocalıya Ədalət” kampaniyasının fəaliyyətində aktiv iştiraka və Xocalı faciəsinin həm beynəlxalq, həm də milli səviyyədə **“insanlığa qarşı törədilmiş cinayət”** kimi tanınmasına çağıran qətnamə qəbul edildi.

Əgər öncəki illərdə İKT XİN səviyyəsində keçirilən sessiyalarda qəbul edilən yekun qərarlarda sadəcə kampaniyanın vacibliyi, eləcə də İKT ölkələrində baş verən faciələrlə bağlı “Anım Gününün” təsis olunması qeyd olunurdusa, Düşənbə sessiyası daxil olmaqla sonra istər İKT Xarici İşlər Nazirləri, istəyə də zirvə görüşləri səviyyəsində keçirilən icaslarda qəbul edilmiş sənədlərdə üzv ölkələr arasında kampaniyaya dəstək göstərilməsinin vacibliyi qeyd olunmaqla yanaşı, Xocalı faciəsinə **“insanlığa qarşı törədilmiş cinayət”** və **“kütləvi qırğın”** kimi qiymət verilmiş, ən əsası, bu cinayəti törədənlərin hüquqi məsuliyyətə cəlb edilməsinin vacibliyi öz əksini tapmışdır. Qeyd etmək lazımdır ki, analogi müddəalar 2010-cu ildən başlayaraq İKT Parlament İttifaqının iki ildən bir keçirilən sessiyalarında qəbul edilmiş qətnamələrdə də öz əksini tapır ki, bu, gələcəkdə Xocalı faciəsinə üzv ölkələrin parlamentlərində müvafiq siyasi-hüquqi qiymətin verilməsinə qismən yol açmış olur.

“Xocalıya ədalət” kampaniyasının digər mühüm cəhətlərindən biri isə İKT-nin digər ölkələrində baş vermiş humanitar faciələrlə bağlı “Anım Gününün” təsis edilməsi oldu. BMT-nin Cenevrədəki qərargahında, Berlində və İstanbulda keçirilən beynəlxalq konfranslarda tək Xocalıda deyil, Bosniya və Herqovina, Fələstin və Əlcəzairdə də baş verən humanitar faciələrlə bağlı çıxışlar oldu.

Kampaniya çərçivəsində əldə edilən digər uğurlardan biri isə 2009-cu ildən etibarən interaktiv şəkildə fəaliyyət gös-

tərən www.justiceforkhojaly.org veb-saytının, daha sonra onun facebook səhifəsinin yaradılması oldu. Saytda faciə ilə bağlı ingilis dilində məlumatlar verilməklə yanaşı, dünya liderlərinə onlayn petisiya (online petition) şəklində müraciət də yerləşdirilmişdir. Artıq dünyanın müxtəlif ölkələrində yaşayan on minlərlə insan bu petisiyaya imza ataraq, dünya liderlərini faciəyə hüquqi-siyasi qiymət verilməsi, cinayətkarların cəzalandırılması və ədalətin bərpası üçün səylər göstərməyə çağırmışlar.

Son illər ərzində kampaniyanın dünyada, xüsusilə Qərbdə kütləvililiyinin təmin edilməsi üçün mədəniyyət xadimləri cəlb edilməklə bir sıra işlər görülmüşdür. 2009-cu ildə məşhur amerikalı rep ustası Toni Bləkmənin Azərbaycanın “Dəyirman” qrupu ilə birgə ifası əsasında “Xocalıya ədalət” (Justice for Khojaly) rep mahnısının təqdimatı və qısa zaman ərzində mahnının youtube videoportalında on minlərlə dinləyici tərəfindən izlənməsi, İndoneziyanın məşhur estrada müğənnisi Mulan Cəmilənin dünya liderlərini faciəyə müvafiq qiymət verməyə çağıran onlayn petisiyanı imzalamasını qeyd etmək yerinə düşərdi.

Bir sözlə, kampaniya xalqımızın faciə ilə bağlı tarixi yaddaşının möhkəmləndirilməsində mühüm rol oynadı. Adətən Qarabağ münaqişəsində azərbaycanlıların məğlub olmasının səbəblərindən biri kimi xalqımızın unutkanlıq kompleksi göstərilir. Son illər Azərbaycanda keçirilən tədbirlər göstərir ki, Xocalı faciəsi heç də yaddaşlardan silinməyib.

Təbii ki, kampaniya çərçivəsində görülməli çox işlər var. İlk növbədə Xocalı faciəsinə Avropa ölkələrində müvafiq siyasi-hüquqi qiymətin verilməsinə nail olmaq lazımdır. Ən ali məqsəd isə işğal olunmuş torpaqların azad olunması və azərbaycanlı məcburi köçkünlərin öz vətənlərinə qayıtmasıdır. Ümid etmək olar ki, “Xocalıya ədalət” kampaniyasının da bu ali məqsədin həyata keçməsinə töhfəsi olacaq.

OD HARADAN GƏLİR?

Bəhlul Danəndə həzrətləri hikmətli nəsihətləriylə zəmanəsində yaşayan insanlara, xüsusilə də Harun ər-Rəşidə nəfsə məğlub olaraq qəflətdən düşməmək xüsusunda xəbərdarlıq etməyə çalışdı. Xəlifə də onun bu səmimi halını sevər, saraya girib-çıxmasına icazə verərdi. Bir müddət Bəhlul Danəndə sarayda görsənmədi. Xeyli keçdikdən sonra Bəhlulla qarşılaşan Harun ər-Rəşid maraqla soruşdu:

“Bəhlul, nəçə vaxtdır görsənmirsən, haralarda idin?”

Bəhlul:

“Mənə cəhənnəmi göstərdilər, oranın vəziyyətini seyr etdirdilər.” –deyə cavab verdi. Harun ər-Rəşid bu cavaba təəccüblənərək:

“Ora necə girdin, od səni yandırmadı?” –dedi.

Bəhlul Danəndə xəlifəni dəhşətə salan bu cavabı verdi:

“Yox. Orada od-alov görmədim. Çünki hər kəs öz odunu dünyadan özü gətirmiş!..”

ƏSLA “NƏ ÜÇÜN MƏN” DEMƏ

Dünyanın məşhur tennis çempionu Artur Aşi bir dəfə qanköçürmə zamanı amansız xəstəliyə yoluxmuşdu. Xəstəliyi ağırlaşmışdı. Ölümü gözləyirdi. Həyatının son günlərində pərəstişkarları onu tək qoymurdular, dünyanın dörd bir yanından məktublar alırdı. O məktublardan birində verilən suala verdiyi cavab çox mənalıdır. Pərəstişkarı ondan soruşmuşdu:

- Nə üçün Allah belə bir ağır xəstəlik üçün səni seçdi?
Onun cavabı isə belə idi:

- Bütün dünyada 50 milyon uşaq tennis oynamağa başlayar. 5 milyonu tennis oynamağı öyrənir. 500 mini mahir tennisçi olur, 50 mini yarışlarda iştirak edər, 5 mini böyük turnirlərə yüksələr, 50-si “Uimbeldon”a qədər gələr, 4-ü yarımfina, 2-si finala qalar. Əlimdə çempionluq kuboku tutarkən Allaha “Nə üçün mən?” demədim. İndi sancı çəkərkən Allaha “Niyə mən?” sözünü necə deyə bilərəm?”

Azərbaycanlı Və Türkiyəli Xanımların Birgə Əməyinin Bəhrəsi Olan XI Əl İşləri Sərgisi Keçirildi

6 mart tarixində Gəncliyə Yardım Fondunda Azərbaycan və Türkiyə xanımlarının birgə əməyinin bəhrəsi olan ənənəvi XI əl işləri Xeyriyyə Sərgisinin açılış mərasimi keçirilib.

Tədbir Azərbaycan Respublikasının dövlət himni və Türkiyə Cumhuriyyətinin İstiqlal marşı ilə açıq elan edilib.

Sərginin açılış mərasimində Milli Məclisin deputatları, Türkiyə səfirliyinin müşavirləri, Hökumət nümayəndələri və QHT rəhbərləri iştirak edib.

Sərginin açılışında çıxış edən Gəncliyə Yardım Fondunun prezidenti Ahmet Tecim bu işdə hər kəsi birliyə və həmrəyliyə dəvət edib.

O, öz çıxışında Ümummilli Liderimiz Heydər Əliyevin uşaqlara olan qayğısından danışmış və onun layiqli davamçısı olan möhtərəm prezidentimiz İlham Əliyev cənablarının bu sahədəki uğurlu fəaliyyətinin təqdirə layiq olduğunu qeyd etmişdir. Ahmet Tecim öz çıxışında onu da qeyd edib ki, əvvəlki illərdə təşkil edilən sərgilərdən əldə olunan vəsait Azərbaycan xalqının milli problemlərinə həsr olunmuşdur. Belə ki, keçən illərdə təşkil edilən sərgilər; *“Xocalıya Yardım”*, *“Qarabağ Suallar və Faktlar”* kitabının nəşri, *“Yeddi Uşaq Evinə Yardım”*, *“Qocalar Evinə Yardım”*, *“Uşaqlar Arasında Dışlərə Qulluq Mədəniyyətinin Formalaşması”*, *“Qarabağ Suallar və Faktlar”* kitabının türk dilində nəşri, *“25 əlil əlil*

arabası” “50 imkansız tələbəyə bir illik təqaüd” və “Yüz imkansız ailəyə bir illik ərzaq yardımı” “101 Arzunu Gerçəkləşdir”, 101 Ehtiyac Sahibi Ailəyə Yardım” layihəyəsinə həsr edilmişdir. Bütün bunlara görə və xeyirxah misiyanı həyata keçirdiyinə görə ənənəvi xeyriyyə sərgisinə Azərbaycan xalqının marağı yüksək səviyyədədir. A.Tecim, bu ilki xeyriyyə sərgisindən əldə olunacaq vəsaitin, Gəncliyə Yardım Fondunun “**Körpələri Sevindirək**” layihəyəsinə istifadə olunacağını və layihə çərçivəsində dünyaya yeni körpə gətirmiş 500 ehtiyac sahibi ailə seçiləcək və sərgidən əldə olunan vəsait ana və körpənin lazımı əşyalarına sərf ediləcəyini də qeyd etdi.

Daha sonra çıxış edən Millət Vəkili Qənirə Paşayeva fondun təşkil etdiyi xeyriyyə fəaliyyətini yüksək qiymətləndirdiyini bildirdi və gələcək nəsilin sağlam böyüməsinə diqqət çəkdi. O eyni zamanda xanımların göz nuru və əl əməyindən istifadə edərək bu xeyirxah işləri görmələrini böyük ürək tələb etdiyini vurğuladı.

Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin sədr müavini Aynur Sofiyeva uşaqlara dövlət qayğısından danışdı. Eyni zamanda ailədaxili problemlərin həllində zərər görən körpələrə dəstək sahəsində hər kəsi həmrəy olmağa çağırırdı.

T.C. Səfirliyinin Mədəniyyət müşaviri Seyid Ahmet Arsan öz çıxışında Azərbaycan və Türk insanı arasında olan qardaşlıq və yardımlaşma duyğularından bəhs etdi.

Xeyriyyə işlərində xanımlara daim köməklik edən QMİ-nin sədr müavini Qəmər Cavadlı xeyriyyə işlərinin bu şəkildə ənənə halını almasını insanlar arasında mərhəmət hissinin artmasına səbəb olacağını dedi.

Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin nümayəndəsi Zülfüqar Heydərlı çıxış edərək hər bir sağlam körpə sağlam gələcəyin təminatçısıdır dedi.

T.C. Səfirliyinin Din müşaviri Dr. Sadik Eraslan da çıxış edərək sərginin işinə öz xeyir-dualarını verdi.

Sərgini təşkil edən xanımlar adından danışan pediatr həkim Günel Əzəmmədova yaratdığı şəraitə Gəncliyə Yardım Fondunun rəhbərliyinə öz təşəkkürünü bildirdi və hər bir vətəndaşı bu işlərdə əl-ələ verib körpələrə dəstək olmağa çağırırdı.

Açılış mərasiminin sonunda Gəncliyə Yardım Fondu tərəfindən 4 uşağa əlil arabaları təqdim edildi.

Sonra iştirakçılar 3 gün davam edəcək sərgi ilə yaxından tanış olmuşlar.

MÖMİNƏ

Qadınlara xidmət etmək səadətdir

İRFAN ABUNƏÇİLƏRİNƏ
XÜSUSİ ENDİRİM
NƏZƏRDƏ TUTULUR

Çox rahat tapa
biləcəyiniz ünvan

Binə ticarət mərkəzi, 7-ci sıranın qarşısı
Şəhər avtobus dayanacaqlarının yanı

TEL: (012) 408-40-43

Mob: (070 / 055) 208-72-55

Topdan və pərakəndə satış

**Bizimlə işləmək istəyən mağazalara
satış nümayəndəliyi veriləcək**

Prestige

Hər zövqə uyğun model
Hər kəsə uyğun qiymət

İndi bizdən cihaz almaq
daha asan və daha sərfəli

İrfan
oxucularına
40%
ENDİRİM

Sədərək T.M. ELİT (1 mərtəbə) Sıra 3, Mağaza No: 8

Tel : (+994 55) 209 23 19

(+994 70) 562 70 50

E-mail: info@prestige-galleryhome.com

www.prestige-galleryhome.com